

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 1 MAART 1950

No. 1712

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).**Redacteur-Secretaris: A. de Wit.**Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	163
Sommaire, summaries	163
Transferable-accountsterling door <i>Mr Dr J. H. F. Bloemers</i>	164
Het ontwikkelingsaanbod van V.V.R.A. en L.V.V.S. door <i>E. Katan</i>	166
De ontwikkeling van de girale geldcirculatie in Indonesië in het jaar 1949 door <i>H. J. Manschot</i>	167
60 jaar Arbeidsinspectie door <i>A. J. van Bavel</i>	170
Ingezonden stuk: De 2 miljard door <i>G. J. H. de Graaff</i> met naschrift van <i>P. G. Ridder</i>	171
Boekbespreking: B. Chalt: <i>Sur l'Econométrie</i> , bespr. door <i>Prof. Dr. J. Tinbergen</i>	173
Aantekening: Arbeidsproductiviteit in de Amerikaanse staalgietereien door <i>J. P. Bijleveld</i>	174
Bedrijfseconomische notities: „De echte Hollandse sigaar” door <i>Mr W. J. van Balen</i> met naschrift van <i>J. Brands</i>	175
Geld- en kapitaalmarkt	176
Statistieken: Bankstaten	177
Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	178
De Duitse productie van vervoermiddelen	179

DEZER DAGEN

weet men iets meer; soms is men er ook iets wijzer door geworden. In Nederland is de staatslening van f 200 miljoen voltekend; de Minister van Financiën heeft het net gehaald. Dit blijkt niet het geval te zijn met het zo veelbelovende XYZ-plan ter regeling van de internationale

betalingen in Europa. Het blijkt het niet verder te hebben gebracht in officiële rapporten dan tot uittreksel als voorbeeld. Zo is het althans bewaard als materiaal voor een hoofdstuk in een proefschrift.

Zo academisch ligt het beeld van vervulde en vervallen verwachtingen na de verkiezingen in Groot-Brittannië niet. Vast staat, dat het nek-aan-nek geen wang-aan-wang zal opleveren. Er komt geen coalitieregering. Hoe het regeren wel zal gaan; weten ook de wijzen niet.

Wat men wel weet, is dat tenminste de situatie moet worden behouden, die door „The Banker” van Januari werd vastgelegd: „At the present rate of exchange, the average industrial wage in the U.S.A. works out at just under £ 20 a week, which compares with an average of £ 5.19 s. in Great Britain”. Maar aan de loonstop wordt reeds druk geschroefd.

Wordt Europa reeds wijzer met betrekking tot de samenwerking? Minister Stikker weet er meer van. Hij heeft in Duitsland gesproken, in Groot-Brittannië overlegd; thans betoogt hij te Washington. Voor hem werd zeker niet de opmerking van Knight — in Risk, Uncertainty and Profit — geschreven: „It is hardly an exaggeration to say that the political office-holder's business is to get the job and then find some one else to perform its duties.”

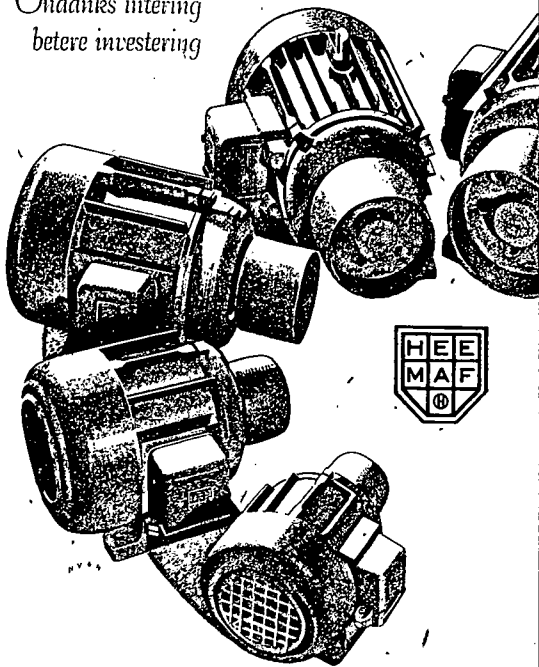
Het geldt evenmin zijn medespeler bij de wederpartij, de administrateur van de Marshall-hulp. Opnieuw is deze voor de Amerikaanse congrescommissie aan het werk getogen om kennis en inzicht over het bereikte en de doelstelling te verdiepen. De onzekerheid over de uitslag schijnt weleens groter geweest te zijn. Waarvan voorlopig Groot-Brittannië profiteert, welks positie door een Senaatscommissie zelfs centraal is genoemd: zo draait „Fortuna's wisselend wentelrad”.

Wat bijdraait, de Amerikaanse mijnwerker niet. De uitslag, op korte termijn, van de steeds op- en aflopende onderhandelingen tussen bonden en werkgevers te voorspellen, hebben zelfs de Amerikaanse bladen opgegeven. Men beperkt zich tot het zekere feit, dat het aantal indirect zonder werk geraakten doorgaat met stijgen en dat dit in de algemene indexcijfers tot uiting begint te komen.

Zodat men weer aan de fraaie zekerheid van de nieuwjaarsprognoses kan gaan tornen. Maar nog blijft de Amerikaanse conjunctuur een „calculated risk”. De automobiellindustrie en de, eerst laat op gang gekomen, bouwbedrijvigheid vormen solide blokken onder zwevende indexcijfers.

Solide blokken, daarnaar verlangt ook de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken. Hij is daarbij verstandiger dan de door Anouilh opgeroepen kleermakers, die de klant willen verknippen als het pak niet past. Dus wil hij de vorming van een Zuid-Oost-Aziatisch blok aan de betrokkenen overlaten. Politiek is de kunst, te weten hoever men kan gaan.

Ondanks intering
betere investering

GESLOTEN **S-KA** MOTOREN
UNIVERSEEL BRUIKBAAR

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
A. L. F. LEVERINGTON

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweeps, Oud-Ontv. d. Bel.
Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
Mr. Dr. N. J. Feldmann, Bel. jur.
N. A. Schol, Cand. Notaris.

Amsterdam:

1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508

Haarlem:

Ged. Oude Gr. 11 B - Tel. 12468

LOCOMOTIEF

ZEER OUDE
GENEVER

ADVERTEER IN DE
E S B

HAV BANK - SCHIEDAM

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N. V.

Gevestigd te 's-Gravenhage.

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale béparing — afschrijving van
toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Mr Dr J. H. F. Bloemers, *Transferable-accountsterling*.

Tussen de Britse Treasury en het Nederlandse Ministerie van Financiën, vertegenwoordigd door de Financiële Raad bij de Ambassade te Londen, is kort geleden een overeenkomst gesloten nopens de gebruiksmogelijkheden van het zgn. „transferable-accountsterling”, welke enerzijds zeer ernstige consequenties voor de Nederlandse transit- en driehoekshandel zal hebben en anderzijds demonstreert, dat ondanks alle mogelijke mededelingen over de opheffing van de beperkingen van het internationale betalingsverkeer, achter de schermen precies het tegendeel geschiedt en de beperkingen nog stringenter worden gemaakt.

E. Katan, *Het afwikkelingsaanbod van V.V.R.A. en L.V.V.S.*

Enkele critische opmerkingen worden gemaakt over de Berichten aan Crediteuren en enige vragen naar voren gebracht, die beantwoording behoeven om zich een oordeel over het in deze Berichten gedane aanbod te kunnen vormen. Schr. beperkt zich hierbij tot de financiële en organisatorische aspecten. Schr. meent o.a., dat van de voorstelling van zaken, als zouden de effectencrediteuren 7 pCt boven het beschikbare ontvangen, omdat hun rechtsherstelaanspraken worden afgekocht, niet veel overblijft: a. omdat het uitkeringspercentage vermoedelijk hoger zal liggen dan 63; b. omdat de aanspraken op rente en dividend — waarvan bij aanvaarding van het aanbod moet worden afgezien — de uitkering aan deze crediteuren verhogen en c. omdat zij bij aanvaarding en bij behandeling op gelijke voet met V.V.R.A.-crediteuren mogen verwachten, dat de Staat hun aandeel in de P.M. vermelde activa overneemt voor ca 1½ pCt.

H. J. Manschot, *De ontwikkeling van de girale geldcirculatie in Indonesië in het jaar 1949.*

In aansluiting op het overzicht van de ontwikkeling van de chartale geldcirculatie — in „E.-S.B.” van 15 Februari jl. — wordt in dit artikel de ontwikkeling van de girale geldcirculatie in Indonesië in 1949 geschetst, waarna de cijfers betreffende de circulatie van chartaal geld en giraal geld worden samengevat. De totale omloop giraal geld is in 1949 met f 305 mln gestegen; dit accres is vnl. aan de particuliere banken ten goede gekomen. De totale geldcirculatie bedroeg ult. 1949 f 3.685 mln, tegen f 3.063 mln ult. 1948, d.i. een stijging met f 622 mln of 20,3 pCt. Over het geheel genomen is in 1949 het inflationisme in Indonesië, zij het ook dat men nog steeds van een beheerste inflatie kan spreken, nog verder opgedrongen. Teneinde de nauwe samenhang tussen de deficitfinanciering van de Overheid en de interne monetaire situatie zo scherp mogelijk te belichten, wordt uitvoerig ingegaan op de vraag, op welke wijze het Gouvernement van Indonesië zijn begrotingstekorten heeft gefinancierd.

A. J. van Bavel, *60 jaar Arbeidsinspectie.*

Op 1 Maart 1890, 60 jaar geleden, werd de Arbeidsinspectie ingesteld. De twee hoofdpijlers, waarop het werk van de Arbeidsinspectie steunt, zijn de Arbeidswet en de Veiligheidswet. De taak van de Arbeidsinspectie heeft een sociale, een technische en een economische zijde. In dit artikel wordt een korte schets gegeven van de werkzaamheden der Arbeidsinspectie, voornamelijk gezien van economisch gezichtspunt uit.

SOMMAIRE.

Mr Dr J. H. F. Bloemers, „*Transferable-accountsterling*”.

Un arrangement a été conclu, récemment, entre la Trésorerie britannique et le Ministère néerlandais des Finances relatif à l'emploi du soi-disant „transferable-accountsterling”. Cette convention affectera, d'un côté, sérieusement le commerce transitaire et triangulaire néerlandais, tandis qu'elle démontre, d'autre part, que les restrictions dans le domaine des paiements internationaux, au lieu d'être supprimées, s'aggraveront davantage.

E. Katan, *Le projet de liquidation du V.V.R.A. et de la L.V.V.S.*

L'auteur formule quelques critiques au sujet des „Communications aux Crédeurs” et pose quelques questions, qui réclament une réponse, pour pouvoir juger de l'offre faite dans ces „Communications”. L'auteur se borne aux aspects financiers et d'organisation.

H. J. Manschot, *Le développement en Indonésie de la circulation monétaire, abstraction faite de la circulation fiduciaire, pendant 1949.*

A la suite de l'aperçu du développement de la circulation fiduciaire publié dans l'„E.-S.B.” du 15 février 1950, l'auteur esquisse dans cet article le développement en Indonésie, de la circulation monétaire, abstraction faite de la circulation fiduciaire, pendant 1949. Il synthétise, ensuite, les chiffres se rapportant à ces circulations. L'auteur conclut que l'inflation s'est aggravée en Indonésie, pendant 1949.

A. J. van Bavel, *Soixante années d'Inspection du Travail.*

On donne dans cet article un aperçu, principalement du point de vue économique, des travaux de l'institut de l'Inspection du Travail, qui a été instauré le 1er mars 1890; il y a donc 60 ans.

SUMMARIES.

Dr J. H. F. Bloemers, *Transferable-accountsterling*.

An agreement covering the possibilities of using the so-called „transferable-accountsterling” was recently concluded between the British Treasury and the Netherlands Ministry of Finance. This will have very serious consequences for Netherlands transit and triangular trade. It also demonstrates that international payment restrictions are becoming more stringent instead of being removed.

E. Katan, *The liquidation proposals made by V.V.R.A. and L.V.V.S.*

Some critical comments on the Bulletin to Creditors. The writer raises some questions which require an answer before it is possible to express an opinion on the offer made. The remarks are confined to the economic and organizational aspects.

H. J. Manschot, *The development of clearing accounts in Indonesia in 1949.*

Further to the review covering the development of the note circulation — published in „E.-S.B.” of February 15th 1950 — this article outlines the development of clearing accounts in Indonesia in 1949 and summarizes the note circulation and clearing account figures. It is concluded that inflationism made further headway during the past year.

A. J. van Bavel, *Sixty years of Labour Inspection.*

A brief outline, principally from an economic point of view, of the activities of the Labour Inspection Service, which was established on March 1st 1890.

TRANSFERABLE-ACCOUNTSTERLING.

Tussen de Britse Treasury en het Nederlandse Ministerie van Financiën, vertegenwoordigd door de Financiële Raad bij de Ambassade te Londen, is kort geleden een overeenkomst gesloten nopens de gebruiksmogelijkheden van het zgn. „transferable-account sterling”, welke enerzijds zeer ernstige consequenties voor de Nederlandse transito- en driehoekshandel zal hebben en anderzijds demonstreert, dat ondanks alle mogelijke mededelingen over de opheffing van de beperkingen van het internationale betalingsverkeer, achter de schermen precies het tegendeel geschiedt en de beperkingen nog stringenter worden gemaakt. Voor een goed begrip van hetgeen thans is geschied, is het nodig even terug te zien op de ontwikkeling van de Engelse deviezenpositie en van het Engelse deviezensysteem.

Engeland kwam uit de oorlog met een geweldige schuldenlast, zówel aan de tot het sterlingblok behorende als aan andere landen als gevolg van de door deze tijdens de oorlog geleverde goederen en diensten. Op 30 Juni 1945 bedroeg deze schuld £ 3.052 miljoen, welke o.a. door het eerst langzaam op gang komen van de Engelse export in de eerste jaren na de oorlog nog bleef stijgen tot een hoogste stand van £ 3.715 miljoen ultimo 1946. De poging van Amerika om het Engelse pond weer vrij convertibel te maken in een vrij handelsverkeer door middel van de grote Amerikaanse lening van 1945 had tot stilzwijgende voorwaarde, dat deze oude sterlingaldi gëimmobiliseerd zouden worden, waarbij gedacht werd aan een driedelige behandeling dezer tegoeden: Een deel zou als bijdrage aan de oorlogvoering door de crediteuren worden geschraapt, een ander, klein, deel zou vrij converteerbaar in andere valuta's vrij worden gegeven en het derde, grootste, deel zou op lange termijn worden vastgelegd om geleidelijk te worden vrijgegeven, waarbij gedacht werd aan een bedrag van £ 43,5 miljoen 's jaars.

In de praktijk is hiervan niets terecht gekomen, hetgeen wel de voornaamste oorzaak is van de mislukking van de poging om het pond weer converteerbaar te maken, welke in Augustus 1947 een jammerlijk einde vond na een enorm verlies van dollars door Engeland. Behalve een gift van £ 38 mln door Australië en Nieuw-Zeeland werden geen bedragen kwijtgescholden, behalve gedurende een korte periode van 1947 werd geen deel dezer oude schulden converteerbaar gemaakt en, hetgeen het ergste was, de terugbetalingen op de oude schulden namen veel groter vormen aan dan was voorzien in Engeland kon verdragen. Englands crediteuren vroegen en trokken op hun tegoeden maar raak. Blijkens een mededeling van Sir Stafford Cripps in het House of Commons werd in 1946 £ 5 mln terugbetaald, in 1947 £ 156,5 mln, in 1948 £ 267 mln en in de eerste 9 maanden van 1949 ca £ 206 mln, hetgeen neerkomt op 15 pCt van de waarde van de gehele Engelse export. Cripps noemde dit een „intolerable strain”, welke Engeland niet kan volhouden.

Deze oude schulden oefenden een zware druk uit op de Engelse economie, daar de goederen kopende crediteuren geen goederen aan Engeland terug leverden, doch met geblokkeerde ponden betaalden. Hoe groter het dollartekort van deze crediteuren was, des te sterker was hun druk op Engeland om met geblokkeerde ponden Engelse goederen te kopen. De aldus geëxporteerde goederen konden Engeland geen dollars meer opleveren en dit is een der oorzaken van het grote Engelse dollartekort. Daarnaast putten deze landen bovendien nog bovenmatig uit de gemeenschappelijke dollarpool. In „The Banker” berekende onlangs Dr E. H. Stern, dat het betalingsbalanstekort van de „oversea-sterling area” in 1948 £ 512 mln en in het eerste halfjaar van 1949 ca £ 300 mln bedroeg, welks financiering grotendeels op de schouders van Engeland neerkwam. Deze „dangerous swollen flow of spending power” dreef bovendien het

Britse prijs- en kostenpeil naar boven, hetgeen de kloof tussen het niveau der Engelse en dollarprijzen steeds groter maakte en de Engelse industrie steeds meer de mogelijkheid ontnam door exporten naar de Verenigde Staten dollars te verdienen. Aan de andere zijde durfde de Engelse Labourregering het niet aan deze „gemakkelijke” exporten te beperken uit vrees voor werkloosheid in Engeland en voor de dan komende noodzaak om met rigoureuze maatregelen het Britse prijs- en kostenpeil zover naar beneden te moeten brengen, dat de Engelse export wederom voet op de dollarmarkten kon krijgen. Aldus trachtte Engeland tussen Scylla en Charybdis door te zeilen, hetgeen in feite mislukte, waarna men in September 1949 tot het ultimatum remedium van een drastische devaluatie overging. Het is nog te vroeg het uiteindelijke resultaat van deze poging te beoordelen.

Bezien van het buitenland uit, heeft dit in grote lijnen met drie soorten sterling te maken. In de eerste plaats het Engelse bankpapier, dat een vrij sterk disagio (ca 20 pCt) doet, daar de in- en uitvoer daarvan in Engeland is verboden. Soms deed het echter een agio, bijv. in Frankrijk en onlangs in Zwitserland, toen men daar bevreesd was voor een devaluatie van de franc. De tweede soort is het „security-sterling”, d.z. ponden in buitenlands bezit, die als kapitaal worden aangemerkt. Deze ponden mogen worden belegd in effecten met een looptijd van langer dan tien jaren en zijn dan verhandelbaar mits zij worden verhandeld tussen ingezetenen van hetzelfde monetaire gebied. Ook kan de belegging worden gewijzigd, mits slechts in dezelfde groep van effecten (deze zijn in verschillende groepen verdeeld). Ook deze ponden doen een vrij sterk disagio, variërende van \$ 1,50 per £ voor „gilt-edged securities” tot \$ 2 per £ voor Britse industriële fondsen, waarbij echter ook de rendementsfactor een rol speelt.

De belangrijkste ponden, die in het buitenland worden verhandeld, zijn echter het „commercial-sterling”; hier zijn drie groepen te onderscheiden. Het „American-accountsterling”, hetwelk direct omwisselbaar is in dollars en waarvan de koers derhalve practisch gelijk is aan de officiële wisselkoers van \$ 2,80. In de tweede plaats het „bilateral-accountsterling”, dat alleen kan worden overgedragen tussen ingezetenen van hetzelfde monetaire gebied en kan worden gebezigd voor betalingen aan ingezetenen van Engeland. Ten derde het „transferable-accountsterling”, dat kan worden overgedragen tussen ingezetenen van de landen, behorende tot de „transferable-account”-groep (hiertoe behoort het merendeel der West-europese landen en ook Nederland) en kan worden gebruikt voor lopende betalingen aan ingezetenen van het sterlinggebied. De saldi in dit sterling der „transferable-account”-landen zijn in 1949 sterk opgelopen door de ongunstige handelsbalans van Engeland t.a.v. West-Europa in dat jaar. Gedurende de eerste 9 maanden van 1949 wees de zichtbare handel met West-Europa voor Engeland een deficit van £ 65 mln aan tegenover een overschot van £ 20 mln in dezelfde periode van 1948, waarbij nog komen belangrijke onzichtbare passiefposten als het toeristenverkeer e.d. Zo was de zichtbare handelsbalans van Engeland zelf met Nederland volgens Engelse gegevens over Januari-September 1948 actief voor een bedrag van £ 2.698.000, in dezelfde periode van 1949 echter passief tot een bedrag van £ 7.758.000, hetwelk o.a. een gevolg was van het verleggen van de importen van de dollar area naar West-Europa. In September 1949 beliepen zo de sterlingaldi van Zweden £ 35 mln, van Frankrijk £ 30 mln, Denemarken £ 5 mln, Italië £ 55 mln en België £ 15,3 mln, dus even beneden het punt van goudafgifte, terwijl de Nederlandse sterlingaldi toentertijd waarschijnlijk tussen de £ 30 en £ 35 mln lagen. De stijging dezer saldi was voorts een gevolg van het vrijgeven van geaccumuleerde oude saldi van landen als India, Palestina en Egypte, welk sterling gedeeltelijk naar Europese „sterling-accounts”

vloeide als gevolg van directe commerciële transacties tussen beide landen. Zo voerden importen van Zwitserse goederen door India en Zuid-Afrika het Zwitserse sterling-saldo bijna tot het goudplafond op. De koersen, waartegen de verschillende soorten „transferable-account-sterling” (Swedish account, Italian account, Dutch account enz.) werden verhandeld, vertoonden over het algemeen een vrij sterk disagio ten opzichte van de officiële koers. Vóór de devaluatie deed „Dutch transferable account-sterling” een disagio van 33 pCt, daarna van 6 pCt, hetwelk geleidelijk opliep tot 13 à 15 pCt in December 1949 (\$ 2,40 - 2,42). „Belgian bilateral-account-sterling” bleef echter op \$ 2,75 dicht bij de officiële pariteit, doordat hiermede waardevolle, elders schaarse, Belgische goederen konden worden betaald.

Doordat dit sterling een zeker disagio deed, werd het de „transferable-account”-landen o.a. mogelijk daarmee Engelse goederen te kopen en deze goedkoop in derde landen bij voorkeur tegen hard-currency te verkopen (bijv. in de Verenigde Staten) om met deze dollars Amerikaanse goederen te kopen, waarop in het eigen land of weer in een sterlingland in ponden wegens hun schaarste een goede winst kon worden gemaakt. Daarnaast werden nog verschillende andere, meer ingewikkelde transacties op touw gezet. Dit betekende het in Engeland gehate „commodity shunting”, „Warenschieberei”, waardoor Engeland geen dollars voor zijn producten verkreeg en uit dien hoofde grote dollarverliezen leed, terwijl daarenvens voor Engeland het gevaar dreigde van de verplichting om ontstane debetposities in goud te moeten afdekken. De arbitragepunten voor dit „shunting” liggen voor ieder artikel en voor ieder land anders, o.a. als gevolg van de overladingkosten en zijn zelfs afhankelijk van de bedragen, die moeten worden betaald om de medewerking van lokale autoriteiten voor deze transacties te verkrijgen. Transacties met auto's (die duur in het verschepen zijn), als bijv. Egypte wel deed, worden pas rendabel bij een disagio van 10 à 15 pCt, wol echter reeds bij 5 à 7 pCt (Nederland met Australische wol). Nog lager ligt het percentage voor huiden, leder en bont en vooral voor diamanten e.d. Door deze „shunting” wordt de Engelse export in plaats van met dollars met ponden betaald. Het is begrijpelijk, dat de Bank of England zich met lede ogen deze zo hard nodige dollars zag ontgaan. Nederland, historisch aangewezen op transitohandel en driehoeksaken en zelf in het bezit van weinig voor export naar de dollar area geschikte producten, zodat het min of meer is aangewezen op de herexport van buitenlandse producten om dollars te verdienen, stond boven aan de zwarte lijst. Nederlanders werden dan ook, aldus „The Economist”, beschouwd als „the main operators in „cheap” sterling and in this traffic their membership of the transferable accountgroup has stood them in good stead”. De Engelse handelscijfers wezen toch uit, dat de Nederlandse sterlingtegoeden niet zozeer uit directe zaken met het sterlinggebied als wel uit zaken met derde landen voortvloeiden. De protesten van Engelse zijde waren dan ook niet van de lucht en als gevolg hiervan moesten o.a. reeds vroeger de verkopen van Australische wol naar de Verenigde Staten van Nederlandse zijde worden gestaakt.

Engeland liet het echter niet bij protesten, die weinig hielpen. Achtereenvolgens nam het tegen de Egyptische, Spaanse en Tsjechische „transferable-accounts” de maatregel, dat dit sterling alleen in het directe commerciële verkeer met de andere transferpartij kon worden gebruikt en dat voor „thirdparty-transactions” steeds de toestemming van de Bank of England was vereist. Daarop was onlangs Nederland aan de beurt voor de beperking van de gebruiksvrijheid van „transferable sterling”. Gelijk „The Economist” schreef: „The opportunity was taken at this meeting (van Nederlandse en Engelse deskundigen) to bring home to the Dutch representatives the dissatisfaction and the resentment, with which Dutch use of

transferable sterling facilities was viewed in official circles in London”.

Het gevolg was de reeds hierboven vermelde overeenkomst tussen de Britse Treasury en het Nederlandse Ministerie van Financiën, waarbij werd bepaald, dat het gebruik van „transferable sterling” voor Nederlandse ingezetenen voor betalingen buiten de sterling area zonder toestemming van de Bank of England uitdrukkelijk werd beperkt tot „direct current transactions”, d.z. betalingen, die door het betalende land (i.c. Nederland) worden verricht uit hoofde van de invoer van goederen, van oorsprong uit het land, waaraan wordt betaald. Pondenbetalingen voor goederen, welke niet van oorsprong zijn uit het land, dat de betaling ontvangt (thirdparty-transactions), werden hierbij aldus zonder speciale toestemming verboden. Wel waren de Engelse autoriteiten bereid deze toestemming te geven voor pondenbetalingen voor goederen, afkomstig uit een derde land, waaraan het betalende land binnen de „transferable-account area” direct had kunnen betalen, indien de transactie rechtstreeks tussen deze beide landen zou hebben plaatsgevonden. Ook blijft de mogelijkheid open met „Dutch account-sterling” in de sterling area goederen te kopen, die niet van oorsprong zijn uit de sterling area. Het behoeft geen nader betoog, dat met deze regeling aan onze transitoe- en driehoekshandel een gevoelige klap is gegeven, al blijft zij mogelijk binnen de kring der „transferable account”-landen. Het is dan ook niet duidelijk om welke redenen men van Nederlandse zijde in een dergelijke overeenkomst is getreden. Vrijwillig is dit blijkbaar niet gebeurd, want „The Economist” merkt op, dat klachten niets opleverden „until this latest occasion when evidently arguments of rather more convincing character must have been used by the British representatives”. Over deze dwingende argumenten tast men tot nu toe in het duister. Men kan veronderstellen, dat een motief is geweest, dat het in het kader der O.E.E.C.-samenwerking niet betamelijk werd geacht om op deze wijze van de economische moeilijkheden van een partnerland profijt te trekken, terwijl daarnaast het deze transacties uitvoerende land daardoor, zelf in eerste instantie niet meer dollars verkreeg, doch hoogstens ongewenste importen van Amerikaanse goederen of nog meer sterling, hetwelk, boven het swingsaldo gekomen, Engeland met goud of dollars zou moeten afdekken en dit land aldus opnieuw op een dollarverlies zou komen te staan.

Overigens is men in conservatief-liberale Engelse kringen ook niet erg te spreken over dit soort regelingen, welke weer een beperking aan het gebruik van het pond als internationaal betaalmiddel aanlegt en een stap terug op de weg naar een vrijer internationaal betalingsverkeer betekent. In dit systeem schrijft „The Economist” „sterling will before have long lost all its reality. The transferable-accounts system will be dismantled...”. In stede van het dichteren van de viezenlekken ware het beter „making sterling a currency so strong, so deserving confidence, that leaks no longer will occur”. Op korte termijn zal deze politiek resultaat afwerpen (de koers van „Dutch account” steeg reeds van \$ 2,40 tot \$ 2,52), doch op de lange termijn, merkt het blad terecht op, „it can hardly be claimed that this move is calculated to improve the confidence in sterling which is the prime condition of recreating its position as a truly international medium of exchange”. Bovendien acht men een dergelijke defensieve regeling praematuur, daar er aanwijzingen zijn, dat sedert de devaluatie het accres der „transferable-account”-saldi tot staan is gekomen, terwijl ook overigens de Engelse deviezenpositie sedertdien belangrijk is verbeterd (volgens Cripps nam de goud- en dollarvoorraad in het vierde kwartaal 1949 met £ 94 mln toe). „The Economist” stelt dan ook vast: „It would be a grave disservice to the cause of European reconstruction and co-operation for Britain to do anything to encourage the crystallisation of the two

main groups into which European currencies are tending to divide themselves".

Voelt men dus reeds van Engelse zijde aan hier op de verkeerde weg te zijn, hoeveel te meer moet dit voor ons land gelden, dat door een dergelijk systeem bijzonder ernstig wordt benadeeld. Al mogen de Nederlandse autoriteiten dan ook gecapituleerd hebben voor de Engelse eisen ten deze, het zal de vraag zijn, of de Nederlandse handelaar bereid is dit ook te doen. Desnoods zal hij Nederland verlaten om deze transacties van een derde land uit, waar dit nog mogelijk is, uit te voeren, al kan men hem hierbij voor grote moeilijkheden plaatsen.

's-Gravenhage.

J. H. F. BLOEMERS.

HET AFWIKKELINGSAANBOD VAN V.V.R.A. EN L.V.V.S.

De gegeven toelichtingen op de Berichten aan Crediteuren stellen in staat om enkele kritische opmerkingen hierover te maken en enige vragen naar voren te brengen, die beantwoording behoeven om zich een oordeel over het in deze Berichten gedane aanbod te kunnen vormen. Wij beperken ons hierbij tot de financiële en organisatorische aspecten.

Bezien wij eerst de passiefzijde van de vermogensopstelling van L.V.V.S. Het crediteurensaldo ad f 240 mln is, naar wij mogen aannemen, het totaal der vorderingen op deze instelling, wanneer alle crediteuren het aanbod aanvaardden. Immers, de financiële gevolgen van het schrappen van de beheerskosten en de opbrengsten van coupons, dividendbewijzen enz., alsmede die van de verhoging der effectenprovenuen, in die gevallen, waarin de effectenkoersen per 4 November 1947 hoger bleken dan die bij verkoop tijdens de bezetting, zijn in dit crediteurensaldo verwerkt. Op deze basis is in de boedel 63 pCt voor crediteuren beschikbaar, terwijl door aanvaarding van het aanbod van de Staat betrokkenen 70 pCt verkrijgen.

Gaan wij nu na, hoe dit crediteurensaldo vermoedelijk uit zou komen, wanneer het aanbod niet gedaan was, resp. niet door de crediteuren wordt aanvaard. Allereerst valt onze aandacht op post 14a — de bovengenoemde verhoging der effectenprovenuen, welke geraamd zijn op f 28 mln. Blijkens de artikelen van Prof. Mr E. M. Meijers¹⁾ luiden de uitspraken van de Raad voor het Rechtsherstel aldus, dat een effectenkoper te kwader trouw crediteur is van L.V.V.S. „voor het bedrag; dat terzake van bovengenoemd effect door L.V.V.S. ontvangen is". De koper, die niet erkend is, kan dit bedrag nog doen verhogen tot de koerswaarde van 4 November 1947 op grond van het aanbod aan crediteuren — hij kan immers aantonen, dat hij „door omstandigheden van zijn wil onafhankelijk niet in staat was zich binnen de gestelde termijn omtrent de al of niet aanneming van ons (= beheerders-vereffenaars) aanbod uit te spreken". Dit voordeel wordt hem door de Staat geboden en kan dus niet van invloed zijn op het uitkeringspercentage van L.V.V.S. M.a.w. naarmate meer effecten naar hun oorspronkelijke eigenaren terugkeren, zal post 14a ad f 28 mln vermindering ondergaan.

Gaan wij er van uit, dat gedeposedeerden voor de effecten, welke zij niet terugontvangen, een vordering hebben op L.V.V.S., berekend naar de koersen van 4 November 1947²⁾ en nemen wij eens aan, dat dit de helft van de door hen geclaimde stukken betreft, dan zal in de liquidatie-opstelling een bedrag van f 14 mln voor deze schadevergoedingen voorkomen en zal derhalve het uit-

keringspercentage ongeveer 67 bedragen. Aangezien de schadevergoedingen als regel bij de als kansrijk gequalificeerde gevallen zullen wegvallen en vermoedelijk in vele andere gevallen ook niet in aanmerking genomen zullen worden, lijkt het een niet al te gewaagde veronderstelling, dat het uitkeringspercentage tussen 65 en 68 zal komen te liggen, hierbij alle overige factoren, die hierop nog van invloed kunnen zijn, buiten beschouwing latend.

Mocht evenwel bij volgende uitspraken van de Raad voor het Rechtsherstel blijken, dat niet in hun bezit erkende kopers, evenals gedeposedeerden, op de koersen van 4 November 1947 aanspraak mogen maken, dan zal men op 63 pCt uitkomen. Het ware gewenst, dat op dit punt spoedig zekerheid wordt verkregen.

Indien nu blijkt, dat van de post 14a ad f 28 mln nog een belangrijk gedeelte zal komen te vervallen, dan wordt het aanbod voor effectencrediteuren wel zeer weinig attractief. Van hun wordt immers — behalve overdracht van hun rechtsherstelaanspraken aan de Staat — nog verlangd, dat zij afzien van hun aanspraken op tijdens de bezetting geïnde rente en dividend. De effectencrediteuren komen hierdoor zelfs in een ongunstiger positie dan de geldcrediteuren.

Van de voorstelling van zaken, als zouden de effectencrediteuren 7 pCt boven het beschikbare ontvangen, omdat hun rechtsherstelaanspraken worden afgekocht, blijft dan ook niet veel over: a. omdat, zoals reeds bleek, het uitkeringspercentage vermoedelijk hoger zal liggen dan 63; b. omdat de aanspraken op rente en dividend — waarvan bij aanvaarding van het aanbod moet worden afgezien — de uitkering aan deze crediteuren verhogen en c. omdat zij bij aanvaarding van het aanbod en bij behandeling op gelijke voet met V.V.R.A.-crediteuren, mogen verwachten, dat de Staat hun aandeel in de P.M. vermelde activa overneemt voor ca 1½ pCt.

Voor zover effectencrediteuren tevens geldcrediteur zijn, ontvangen zij bij aanvaarding van het aanbod eveneens 70 pCt van hun geldvordering. Een inconsequentie van het aanbod is derhalve, dat deze crediteuren voor het overdragen van hun rechtsherstelaanspraken t.a.v. effecten een hogere uitkering op hun geldvordering verkrijgen, dan waarop zij aanspraak konden maken krachtens de stand van de boedel.

Belichten wij in het voorgaande reeds de bestaande onzekerheid ten aanzien van de post 14a, omtrent de hoofdstel Saldi in Rekening Courant (bij V.V.R.A. en L.V.V.S. tezamen ongeveer f 340 mln) moge de vraag naar voren worden gebracht, wat geschieden zal met saldi, waarvoor niemand zich meldt. Zullen zij buiten beschouwing blijven bij de liquidatie, zullen zij aan de Staat toevallen of zullen beheerders-vereffenaars, dan wel een speciale instantie belast worden met de vaststelling der rechthebbenden? In hetzelfde vlak ligt de vraag, hoe gehandeld wordt t.a.v. saldi, die aan niemand blijken toe te behoren.

Hier ligt nog een taak van enorme omvang. Uit het V.V.R.A.-Bericht kan worden afgeleid, dat voor een bedrag van f 100 mln zich nog geen crediteuren voor een voorschot hadden gemeld. Bij L.V.V.S. werd aan 11.000 van de 70.000 rekeninghouders een voorschot uitbetaald. Ook al zullen vele rekeninghouders hun vordering nog indienen, deze cijfers wijzen er wel op, dat bij beide instellingen nog een groot gedeelte der crediteuren onbekend is, hetgeen gezien de tragische gebeurtenissen, te begrijpen is.

Over de baten en lasten gedurende de bezetting en over de periode 1945/1950 ontbreekt in het Bericht aan Crediteuren ieder gegeven. Prof. Koopmans becijfert³⁾, dat de baten de kosten met rond f 36 mln moeten hebben overtroffen. Ongetwijfeld zal een belangrijk deel der baten nog gecrediteerd moeten worden op de rekeningen der

¹⁾ Algemeen Handelsblad van 1 en 2 Februari jl.

²⁾ Vgl. het artikel: „Het afwikkelingsaanbod van V.V.R.A. en L.V.V.S." door Prof. Mr J. G. Koopmans in „E.-S.B." van 1 Februari 1950.

³⁾ Vgl. „De Balansen van V.V.R.A. en L.V.V.S." door Prof. Mr J. G. Koopmans in „E.-S.B." van 25 Januari 1950.

individuele effectencrediteuren, waardoor — zoals reeds in het voorgaande werd opgemerkt — hun positie ten opzichte van de geldcrediteuren gunstiger wordt. Teneinde deze crediteuren in de gelegenheid te stellen, althans collectief hun positie te beoordelen, ware het — gezien de grootte der bedragen, waarom het hier gaat — gewenst, dat aan belanghebbenden op dit punt nadere gegevens worden verschaft.

Tevens moge de aandacht worden gevestigd op de toelichting van post 4 van de Vermogensopstelling L.V.V.S., waarin wordt gezegd, dat in Mei 1949 nominaal f 46,5 mln staatsobligaties zijn verkocht. Door deze transactie ontgaat de boedel ongeveer f 1½ mln aan rente per jaar. Liquiditeitsoverwegingen kunnen niet hebben gegolden, immers in Februari d.a.v. ontving L.V.V.S. f 30 mln ingevolge het aanbod van de V.V.R.A. Een motivering van deze transactie ware zeker op zijn plaats.

Ten aanzien van het tempo van afwikkeling — ook al worden grote vereenvoudigingen mogelijk wanneer het garantie-aanbod van de Staat op grote schaal wordt aanvaard — zijn de verwachtingen niet hoog gespannen. Prof. Koopmans spreekt de verwachting uit, dat beheerders-vereffenaars „thans alles zullen doen, wat in hun macht staat, om de afwikkeling zoveel mogelijk te bespoedigen”⁴⁾. Wij vragen ons af, of het nog wel verantwoord is, om op de ingeslagen weg voort te gaan. Blijkens vroegere mededeling van beheerders beschikt men niet over voldoende en voldoende geoefend personeel en is het verloop groot, hetgeen gezien de tijdelijkheid van het werk begrijpelijk is. Daar komt nog bij, dat het personeel niet is gebaat bij een spoedige algehele afwikkeling; het heeft veeleer een tegengesteld belang. Met het oog op de enorme omvang van het nog te verrichten werk ware voor de Overheid te overwegen, bij de afwikkeling een goed geoutilleerde ambtelijke of particuliere instantie in te schakelen.

Veel critiek is uitgeoefend op de volgorde, waarin de vorderingen in behandeling worden genomen. Het Bericht zegt te dien aanzien, dat de volgorde van binnenkomst der aanvragen van het aanbod beslissend is. De voorrang, die aan oorspronkelijke rekeninghouders en weduwen van deze gegeven wordt, zal wel algemeen geapprecieerd worden, doch tegen de hoofdregel bestaat het bezwaar, dat op de economisch zwakken dwang wordt uitgeoefend op straffe van achteraan op de lijst te komen. Een billijke en eenvoudige oplossing ligt voor de hand: men dele de rekeninghouders naar hun namen, dan wel naar de nummers hunner rekeningen in groepen van bijv. 1.000 in en late het lot bepalen, welke de behandelingsvolgorde is. Objectiviteit is dan van den beginne af gewaarborgd en een ernstig bedenken tegen het voorstel behoort tot het verleden.

Scheveningen.

Drs E. KATAN.

⁴⁾ Vgl. „E.-S.B.” van 1 Februari 1950.

DE ONTWIKKELING VAN DE GIRALE GELDCIRCULATIE IN INDONESIË IN HET JAAR 1949.

*De girale geldcirculatie*¹⁾.

Voor het verkrijgen van een inzicht in de ontwikkeling in Indonesië in 1949 van de girale geldcirculatie kan worden verstaan met de in de navolgende tabel samengevatte cijfers betreffende de saldi in rekening-courant bij De Javasche Bank en die van de „Totale Omloop Giraal geld”, zoals deze maandelijks wordt berekend door De Javasche Bank op grond van haar door de andere banken en credietinstellingen verstrekte gegevens. Bij de vaststelling van de totale omloop aan giraal geld zijn,

¹⁾ Een overzicht van de ontwikkeling van de chartale geldcirculatie in 1949 werd gegeven in „E.-S.B.” van 15 Februari jl.

om dubbeltellingen te voorkomen, de door de particuliere banken bij De Javasche Bank aangehouden saldi in rekening-courant in aftrek gebracht.

	R.C.-saldi De Javasche Bank	Totale omloop giraal geld
	(in mln guldens)	
ult. 1947	887	1.420
„ 1948	884	1.365
„ Maart 1949	714	1.450
„ Juni 1949	715	1.466
„ Sept. 1949	762	1.482
„ Dec. 1949	949	1.670

¹⁾ Voorlopig cijfer.

Wanneer wij vergelijken de rekening-courantsaldi bij De Javasche Bank per einde 1948 en per einde 1949, dan valt een stijging te constateren met f 65 mln. Een ontleding van dit cijfer aan de hand van maandelijks opgemaakte cijfers betreffende de herkomst van de rekening-courantsaldi leert, dat de saldi in rekening-courant van de groep bank- en credietinstellingen in 1949 met ca f 69 mln zijn teruggelopen en die van de groepen bedrijfsleven en particulieren in totaal met ca f 65 mln, terwijl daartegenover de saldi van de groep semi-officiële instellingen een stijging vertonen met niet minder dan f 199 mln. De daling van de rekening-courantsaldi van de particuliere banken dient te worden toegeschreven aan het feit, dat deze instellingen in 1949 een niet onbelangrijke uitbreiding hebben gegeven aan haar schatkist-papier-portefeuilles — daarnaast echter is ook een bescheiden uitbreiding van het credietbedrijf van de banken hierop van enige invloed geweest.

Het teruglopen in 1949 van de saldi in rekening-courant bij De Javasche Bank van de groepen bedrijfsleven en particulieren mag niet in die zin worden geïnterpreteerd, dat deze groepen in 1949 in totaliteit in liquiditeit zijn achteruitgegaan. In aanmerking genomen, dat de totale omloop giraal geld in 1949 met f 305 mln is gestegen, terwijl, wat betreft de rekening-courantsaldi bij De Javasche Bank, deze stijging slechts f 65 mln bedraagt, kan worden geconcludeerd, dat in het afgelopen jaar het accres in het giraal geld voornamelijk aan de particuliere banken is ten goede gekomen. In aanmerking genomen, dat deze instellingen haar vreemde middelen hoofdzakelijk ontlene aan het bedrijfsleven en aan particulieren, lijkt derhalve de veronderstelling gewettigd, dat de girale saldi van deze groepen als geheel genomen in 1949 zijn toegenomen; de ten aanzien van De Javasche Bank geconstateerde daling zou dan aan toevallige technische omstandigheden moeten worden toegeschreven. De ontwikkeling van de middelenpositie van het bedrijfsleven in 1949 is de resultante geweest van tegenstrijdig werkende krachten. In bepaalde sectoren viel een belangrijk grotere middelenbehoefte te constateren, deels als gevolg van uitbreiding van economische activiteit en deels onder invloed van een vrijwel over de gehele linie gestegen kostenpeil, waardoor bijv. per hectare suiker-aanplant of per veld tabaksaanplant in 1949 veel grotere bedragen moesten worden geïnvesteerd dan in voorgaande jaren het geval was. Andere sectoren van het bedrijfsleven, welke zich in 1949 niet voor nieuwe investeringen tot belangrijke bedragen zagen gesteld en welke reeds overde vaak moeilijke en kostbare aanloopperiode naar een volledige bedrijfsbezetting heen waren, zagen daarentegen in 1949 op grond van vaak hoge winstmarges hun liquiditeitspositie belangrijk verbeteren. Voor zover deze winsten werden gemaakt door maatschappijen, werkende met uit het buitenland aangetrokken vermogen, is een gedeelte van deze winsten als vergoeding voor het ter beschikking gestelde kapitaal naar het buitenland afgevoerd. Het is nuttig hierbij aan te tekenen, dat het Deviezeninstituut voor Indonesië, teneinde de transfer te voorkomen van winsten, welke een duidelijk inflationair karakter droegen — mede ook omdat hiervoor binnen

de door Nederland beschikbaar gestelde credieten zeker geen ruimte was —, in 1949 bij de beoordeling van applicaties voor winsttransfer zeer straffe normen heeft aangelegd, een politiek, welke ook al omdat zij vaak door omstandigheden opportunistisch moest worden gevoerd, door belanghebbenden niet altijd is begrepen, laat staan gewaardeerd, doch welke als geheel genomen als onvermijdelijk moest worden aangemerkt. Het totaal van de transfers uit hoofde van winsten kan voor 1949, wat Nederland betreft, op ca f 70 mln worden aangenomen; daarnaast hebben krachtens dezelfde grondbeginselen eveneens winsttransfers plaatsgevonden naar de Verenigde Staten, Engeland, India, enz. Deze winsttransfers, evenals de zgn. afschrijvingstransfers, hebben uiteraard verkrappend gewerkt op de girale geldpositie. Ook in de particuliere sector zijn niet onbelangrijke bedragen aan girale gelden benut voor de door het D.I.V.I. geboden, op zichzelf een bescheiden karakter dragende, transfermogelijkheden. Het in 1949 voor het eerst in werking getreden instituut van spaarremises dient in dit verband te worden genoemd.

Kon in 1948 bij de Overheid een sterke tendentie worden geconstateerd tot een concentratie van overheidsmiddelen in die zin, dat semi-officiële instellingen, welke uit hoofde van haar taakvervulling zelfstandig rekeningen bij De Javasche Bank dienden aan te houden, in verschillende gevallen opdracht kregen, saldi boven zekere limites op de Gouvernementsrekening over te storten; in 1949 valt ten deze een omgekeerde tendentie waar te nemen, welke zich met name in de laatste maanden van het jaar in zeer sterke mate heeft geaccentueerd. Welke overwegingen hierbij hebben gegolden, is niet met zekerheid bekend. Een hiervan is mogelijk deze, dat men, teneinde bij de soevereiniteitsoverdracht de financiële verhoudingen binnen het overheidsapparaat zo overzichtelijk mogelijk te maken, een aantal rekening-courantverhoudingen tussen semi-officiële instellingen en de centrale Overheid tijdelijk buiten werking heeft gesteld. Deze accumulatie van middelen ten name van semi-officiële instellingen heeft behalve tot de reeds geconstateerde scherpe stijging van de rekening-courantsaldi bij De Javasche Bank tevens in belangrijke mate bijgedragen tot de abnormale stijging van het debetsaldo van de Overheid bij De Javasche Bank in de laatste maanden van 1949.

De „Totale Omloop Giraal geld” vertoont een stijging van f 1.365 mln tot f 1.670 mln of met f 305 mln, een ontwikkeling, welke scherp afsteekt bij die in 1948, toen in de girale sfeer zelfs een kleine teruggang in de circulatie viel waar te nemen.

De totale geldcirculatie.

Wanneer wij thans de cijfers betreffende de circulatie van chartaal geld en giraal geld samenvatten, dan blijkt het totaal hiervan per einde 1949 f 3.685 mln te bedragen; tegen f 3.063 mln per einde 1948, hetgeen derhalve neerkomt op een stijging met f 622 mln of 20,3 pCt. Een overeenkomstige vergelijking van de cijfers van einde 1948 met die van einde 1947 werkt uit op een stijging van slechts f 193 mln, of ca 6 pCt. Belangrijk is te weten, hoe dit op het eerste gezicht een zeer ongunstige indruk makende verschil in ontwikkeling dient te worden geïnterpreteerd, waarbij zich uiteraard vóór alles de vraag opdringt, of hieruit moet worden geconcludeerd, dat de inflatoire tendenties, welke in Indonesië ook in voorgaande jaren reeds vielen te constateren, in 1949 zelfs nog in sterkere mate zijn opgetreden en of derhalve moet worden geconcludeerd, dat alle pogingen, om te geraken tot een geleidelijk herstel van het monetaire evenwicht, in het afgelopen jaar hebben gefaald.

Zonder daarmee afbreuk te doen aan de grote waarde van de verschillende maatregelen, zowel op fiscaal gebied en op dat van de beperking van overheidsuitgaven als op het terrein van de goederenvoorziening, welke in het

afgelopen jaar zijn genomen om het inflationistisch getij te keren of althans geleidelijk in te dammen, moet worden geconstateerd, dat de tegenwerkende krachten dusdanig de overhand hebben gehouden, dat over het geheel genomen in 1949 het inflationisme in Indonesië, zij het ook, dat men nog steeds van een „beheerste” inflatie kan spreken, nog verder is opgedrongen en in toenemende mate zijn stempel heeft gedrukt op het gehele economisch leven. Over de oorzaken hiervan kunnen wij kort zijn; zij kunnen algemeen bekend worden geacht: in een land, waar ernstige, met staatkundige hervormingen samenhangende, politieke verwickelingen enerzijds voor het economisch leven een beletsel vormen om zich normaal te ontplooiën, met als consequentie een ver beneden het mogelijke blijven van de nationale voortbrenging en van de export, en anderzijds de Overheid noodzaken tot zeer belangrijke extra uitgaven, met name op het terrein van de handhaving van orde en veiligheid, vindt het inflationisme onvermijdelijk een vruchtbare voedingsbodem. Ook op de verschijningsvormen van dit inflationisme behoeft niet uitvoerig te worden ingegaan; een ieder, die zich in het afgelopen jaar op de hoogte is blijven stellen van hetgeen zich in Indonesië op financieel en economisch gebied heeft afgespeeld, moet onder de indruk zijn gekomen van de ernstige moeilijkheden, waarmede zowel Overheid als bedrijfsleven te kampen hadden als gevolg van een ernstige dispariteit tussen geldhoeveelheid en goederenvoorraden — een wanverhouding, welke nog is geaccentueerd doordat de speculatie belangrijke hoeveelheden ter beschikking gekomen importgoederen aan de consumptie onttrok — een steeds stijgend prijzen- en lonenniveau, een toenemend ecart tussen de interne en de externe waarde van de nationale valuta, hetwelk noopte tot allerlei kunstgrepen om de voortbrenging van exportproducten op peil te houden, enz.

In „E.S.B.” van 26 Januari 1949²⁾ werd in de laatste alinea de hoop uitgesproken, dat het binnenkort mogelijk zou zijn nader in te gaan op de vraag, op welke wijze het Gouvernement van Indonesië in 1948 zijn aanzienlijk begrotingstekort had gefinancierd, teneinde daardoor in staat te zijn de nauwe samenhang tussen de deficit-financiering van de Overheid en de interne monetaire situatie scherper te kunnen belichten. Eerst zeer onlangs zijn hierover meer gedetailleerde, doch ook thans nog geenszins volledige, gegevens beschikbaar gekomen. Uit een publicatie van het Departement van Financiën te Batavia over de Begroting van Indonesië voor het dienstjaar 1948 blijkt, dat de Begroting 1948 volgens haar laatste opstelling een totaal aan inkomsten en uitgaven aanwijst van resp. f 2.002 mln en f 3.574 mln, gevende derhalve een tekort van f 1.572 mln. Volgens de toenmalige Directeur van Financiën zou echter in het uitgavencijfer zeker nog f 200 mln „lucht” aanwezig zijn, zodat het werkelijke tekort niet zou zijn uitgegaan boven een bedrag van f 1,37 mrd, terwijl dit getaxeerde tekort tot een bedrag van f 198 mln zou zijn veroorzaakt door opnemings in de Begroting van voor verrekening met Nederland in aanmerking komende bedragen, zodat slechts een bedrag van rond f 1,15 mrd zou moeten worden gefinancierd. Hiervan zou, volgens de cijfers van de Secretaris van Staat van Financiën, f 531 mln zijn gefinancierd in de binnenlandse sfeer met als componenten de uitgifte van muntpapier, pas- én tekenmunt tot een totaal van f 46 mln, een voortgezette credietverlening door De Javasche Bank tot een bedrag van f 322 mln en de uitgifte van schatkistpapier tot een totaal van f 163 mln, terwijl in de buitenlandse sfeer door het aangaan van nieuwe verplichtingen in totaal f 517 mln zou zijn gedekt. Voor zover de buitenlandse schuldvermeerdering betrekking heeft op een hoger debetsaldo op de zgn. Thesaurie-

²⁾ „De ontwikkeling van de geldcirculatie in Indonesië in de jaren 1947 en 1948”, blz. 68 e.v.

rekening kan inderdaad worden gesteld, dat overheids-uitgaven rechtstreeks met buitenlandse credieten zijn betaald; voor zover daarentegen op andere „credit-lines”

— F-rekening, HG-rekening en Marshall-hulp. — is getrokken, bestaat deze band slechts indirect; in deze gevallen heeft de Overheid langs de weg van verkoop aan het bedrijfsleven enz. van uit buitenlandse credietverlening beschikbaar gekomen deviezen zich de middelen verschafte om interne budgettekorten te dekken.

Volgens de meest recente gegevens kan terzake van Begroting 1949 de navolgende cijferopstelling worden gemaakt:

	Uitgaven 1949 (1948)	Ontvangsten 1949 (1948)	Tekort 1949 (1948)
	(in mln guldens)		
Gewone Dienst	2.245 (1.871)	1.446 (1.031)	799 (840)
Buitengewone Dienst	386 (167)	194 (40)	192 (127)
Extra-Buitengewone Dienst	1.276 (1.536)	963 (931)	313 (605)
	<u>3.907 (3.574)</u>	<u>2.602 (2.002)</u>	<u>1.305 (1.572)</u>

De Begroting 1949 wijst in totaal een tekort aan van rond f 1,3 mrd, hetgeen betekent, dat, vergeleken met de in het voorgaande genoemde herziene cijfers 1948, de budgetsituatie zelfs nog iets ongunstiger is geworden. Aanvankelijk dreigde het tekort nog aanzienlijk hoger te worden; door een omstreeks medio 1949 in meerdere sectoren van de overheidshuishouding ingezette drastische bezuinigingscampagne, alsook door verhoging van verschillende indirecte belastingen, kon dit evenwel worden voorkomen. Aan de inkomstzijde valt een stijging van de ontvangsten met ca f 600 mln waar te nemen, waartoe zowel de groepen Directe en Indirecte Belastingen, enerzijds door een beter functioneren van het fiscale apparaat en anderzijds door tariefsverhogingen, alsook de groepen Overheidsbedrijven en Diverse Middelen hebben bijgedragen. Onder de Diverse Middelen komen enkele belangrijke éénmalige ontvangsten voor als devaluatiewinst van De Javasche Bank ad f 203 mln en liquidatie van van de Amerikaanse Regering overgenomen legerdumps ad f 103 mln, waardoor derhalve het totale beeld niet onbelangrijk is geflatteerd. Behalve de inkomsten zijn ook de uitgaven scherp gestegen en wel tot het angstwekkend hoge niveau van f 3.907 mln, ten dele onder invloed van de zeer hoge bedragen, welke de Regering van Indonesië ook in 1949 weer heeft moeten uitleggen voor het handhaven van de orde en rust, ten dele als gevolg van de voortgezette stijging van het lonen- en kostenpeil.

Volgens ter beschikking staande voorlopige gegevens kan worden aangenomen, dat het begrotingstekort 1949 ad f 1.305 mln tot een bedrag van rond f 750 mln in de binnenlandse sfeer is gefinancierd en tot een bedrag van rond f 550 mln in de buitenlandse sfeer. Eerstgenoemd bedrag valt naar hoofdcomponenten uiteen in:

credietverlening door De Javasche Bank	f 340 mln
uitgifte eigen betaalmiddelen door de Overheid	„ 136 „
uitgifte schatkistpapier	„ 161 „
diversen (o.a. liquidatievoorraden)	„ 93 „

De toeneming van de netto-buitenlandse schuld met ca f 550 mln ligt voornamelijk in de Nederlandse sfeer. Onderstaand overzicht, waarin naast elkaar zijn gesteld de credit-c.q. debetsaldi van de verschillende accoordrekeningen tussen Indonesië en Nederland per einde 1948 en einde 1949 geeft hiervan een duidelijk beeld.

	stand eind 1948	stand eind 1949	achteruitgang positie
	(in mln guldens)		
Thesaurie-rekening	D 759	D 927	168
F-rekening	D 458,1	D 703,4	245,3
C-rekening	C 68,6	D 9,5	78,1
HG-rekening	D 22,5	D 80	57,5

Voor de ontwikkeling op monetair gebied is het wel van zeer groot belang geweest, dat in de afgelopen jaren de Regering van Indonesië een belangrijk gedeelte van

haar begrotingstekorten via in het buitenland en wel met name in Nederland opgenomen credieten heeft kunnen dekken. Zoals reeds eerder gesteld, geldt dit speciaal voor zover de uit deze credietverlening beschikbaar gekomen deviezen aan bedrijfsleven en aan particulieren in Indonesië zijn doorverkocht. Tot het bedrag van de tegenwaarde van deze doorverkochte deviezen zijn middelen aan de chartale en de giralé circulatie onttrokken en via het Deviezenfonds van Indonesië toegevoerd aan de Overheid, welke dientengevolge tot een overeenkomstig geringer bedrag op de credietverlening van De Javasche Bank heeft behoeven terug te vallen. Dat zonder deze credieten ook uit betalingsbalansoogpunt in de afgelopen jaren zich zeer ernstige complicaties zouden hebben voorgedaan, spreekt vanzelf; dit is echter een onderwerp, hetwelk buiten het kader van dit artikel valt.

Vorenstaand beeld zou niet compleet zijn, indien niet met een enkel woord werd gerefereerd aan de in 1948 aan Indonesië toegekende Marshall-hulp, welke goeddeels in 1949 tot uitkering is gekomen. Behalve uit een oogpunt van een hierdoor bereikte versnelling van de economische rehabilitatie van het land, is de Marshall-hulp ook in monetair opzicht van zeer grote betekenis geweest. Zij heeft geleid tot een belangrijke verbetering in de geldgoederen-verhouding in Indonesië, waarvan de betekenis het beste kan worden afgemeten aan de stand per einde December 1949 van de zgn. local currency-rekeningen in de door De Javasche Bank gevoerde administratie van het Deviezenfonds van Indonesië. Per 28 December 1949 beliep in de boeken van het Deviezenfonds:

de rekening „De Nederlandsche Bank inzake speciale rekening Staat der Nederlanden”	f 165.420.854,69
de „tussenrekening”, waarop de tegenwaarde van de ontvangen directe hulp voorlopig wordt gestort in afwachting van instructies van de E.C.A. tot storting op de speciale rekening	„ 7.884.415,44
de rekening „Indonesië inzake E.C.A.-loans”, waarop de tegenwaarde wordt gestort van de in de vorm van leningen verstrekte hulp	„ 39.792.750,—

Onder het eerste bedrag is niet begrepen de 5 pCt van de tegenwaarde der ontvangen schenkingen, welke ter beschikking moeten worden gesteld van de Regering van de Verenigde Staten en waarvoor desgevraagd „strategic materials” dienen te worden geleverd. Wat Indonesië betreft hebben de Verenigde Staten van dit recht een ruim gebruik gemaakt — een belangrijk quantum palmolie is in de loop van 1949 ten laste der 5 pCt-rekening geleverd, terwijle voorts aan het einde van 1949 een belangrijk bauxietcontract werd ten uitvoer gelegd — met als gevolg, dat de zgn. 5 pCt „counterpart deposit account” per einde 1949 slechts een saldo aanwees van rond f 595.000.

Een prognose wat het jaar 1950 betreft laat zich nog niet maken. Ook in dit jaar zal, naar het zich laat aanzien, de centrale Overheid de sleutelpositie innemen wat betreft de ontwikkelingen op monetair gebied, met dien verstande, dat ook in 1950 de omvang van het begrotingsdeficit in belangrijke mate bepalend zal zijn in hoeverre de inflatoire tendenties van de laatste jaren nog verder zullen doorwerken. In een in de loop van 1949 opgesteld vierjarenplan betreffende de overheidsfinanciën in Indonesië, waarbij was uitgegaan van de stelling, dat in 1952 een sluitend budget zou moeten zijn bereikt, wordt voor het jaar 1950 op een tekort gerekend van f 850 mln. Dat dit cijfer een onbereikbaar ideaal is, mag welhaast als zeker worden aangenomen; voor het overige kan slechts de hoop worden uitgesproken, dat het voor de R.I.S.-regering mogelijk zal zijn ten aanzien van haar uitgavenpolitiek zich zodanige beperkingen op te leggen, dat de verhoudingen op monetair gebied niet al te zeer zullen worden verstoord.

Amsterdam.

H. J. MANSCHOT.

60 JAAR ARBEIDSINSPECTIE.

Vandaag is het 60 jaar geleden, dat de Arbeidsinspectie werd ingesteld.

Het is echter reeds langer dan 60 jaar geleden, dat de eerste maatregel op sociaal gebied in Nederland werd genomen. De eerste inbreuk op het stelsel van „laissez faire, laissez aller” had nl. plaats in 1874, toen op initiatief van het Kamerlid Mr. S. van Houten het zgn. „Kinderwetje” tot stand werd gebracht. Ingrijpend was dit wetje geenszins, want het behelsde slechts de bepaling, dat arbeid van kinderen beneden 12 jaar verboden werd, behalve voor huiselijke en persoonlijke diensten en voor veldarbeid. De eerste stap was echter gezet.

Als resultaat van de parlementaire enquête van 1886 werd de wenselijkheid uitgesproken van een verdergaande bescherming bij de arbeid. De Arbeidswet 1889 bracht de verwezenlijking van die wens; voor vrouwen en kinderen werd een maximum arbeidsdag van 11 uur vastgesteld en werd een verbod van nacht- en Zondagsarbeid opgenomen. Een belangrijke bepaling was voorts, dat een Arbeidsinspectie werd ingesteld, welke op 1 Maart 1890, 60 jaar geleden, haar werkzaamheden begon.

Nadat in 1911 de Arbeidswet op enkele punten was gewijzigd, o.a. werd toen voor vrouwen en kinderen een maximum arbeidsdag van 10 uur vastgesteld, onderging ten gevolge van de eerste wereldoorlog de arbeidswetgeving hier te lande, evenals elders het geval was, een grote uitbreiding, hetgeen er toe leidde, dat ook de Arbeidswet op de helling kwam en in 1919 ingrijpend werd gewijzigd.

Was het hoofdmotief van de wetten van 1874, 1889 en 1911 geweest een mededogen met het lot van kinderen en vrouwen bij de arbeid en een pogen om de misstanden bij deze arbeid in te perken, de Arbeidswet 1919 had een geheel ander karakter; deze wet legde feitelijk het principe vast, dat bij de productie de factor arbeid niet langer in alle opzichten aan de wet van vraag en aanbod zou zijn onderworpen; de vraag, hoe lang de arbeider per dag of per week zijn arbeid zou moeten leveren, werd aan de werking van deze economische „wet” onttrokken en gebracht naar de sfeer ener andere wetgeving, nl. die, welke ingevolge artikel 112 der Grondwet wordt uitgeoefend door Koning en Staten-Generaal gezamenlijk.

De Arbeidswet 1919, in 1922 gewijzigd en in werking gebracht voor vrijwel alle soorten van arbeid, met uitzondering van bepaalde soorten van arbeid buiten fabrieken en werkplaatsen, verbodt de arbeid van kinderen beneden de 14 jaar, stelt in het algemeen de werktijd van de arbeiders, zowel mannen, vrouwen als jeugdige personen (van 14 tot 18 jaar) vast op maximaal 8½ uur per dag en 48 uur per week, schrijft voor, dat deze werktijd op Maandag t/m Vrijdag moet vallen tussen 7 en 18 uur (verbod nachtarbeid) en op Zaterdag tussen 7 en 13 uur (vrije Zaterdagmiddag) en verbodt het verrichten van arbeid op Zondag. Voorts regelt de Arbeidswet het geven van rusttijden.

In verschillende besluiten (o.a. het Werktijdenbesluit voor fabrieken of werkplaatsen) worden deze algemene voorschriften nader uitgewerkt en worden de uitzonderingen op deze voorschriften vastgelegd.

Ten aanzien van de arbeid van vrouwen en jeugdige personen slaat de Arbeidswet nog een andere weg in. Bijzondere voorschriften bevat de wet nl. m.b.t. het tegengaan van gevaar voor de gezondheid, de zedelijkheid of het leven van deze categorieën van arbeiders; deze algemeen gehouden bepalingen hebben uitwerking gevonden in het Arbeidsbesluit.

Aan de Arbeidsinspectie is opgedragen het toezicht op en de uitvoering van de bepalingen van de Arbeidswet en de daarop steunende besluiten.

De Arbeidsinspectie heeft echter ook andere taken; de voornaamste daarvan is het toezicht op en de uitvoering

van de bepalingen der Veiligheidswet en de daarop steunende besluiten.

Evenals de Arbeidswet 1889 wortelt de Veiligheidswet, tot stand gebracht in 1895 en eveneens vrucht van de parlementaire enquête van 1886, in het groeiende besef, dat de Staat niet alleen geroepen is zijn beschermende hand over de „personae miserabiles” uit te strekken, doch ook een positieve taak had te vervullen ten aanzien van de voorwaarden, waaronder arbeid wordt verricht.

De Veiligheidswet 1895, grondig, doch niet principieel gewijzigd in 1934, geeft voorschriften, waaraan de ruimten, waarin arbeid wordt verricht, moeten voldoen en stelt daarnaast de voorschriften vast, waaraan moet zijn voldaan, wanneer arbeid in deze ruimten wordt verricht. Deze voorschriften hebben betrekking o.a. op de grootte der werklokalen i.v.m. de daarin werkzame personen, de dagverlichting, het voorkomen en beperken van brand en van ongevallen bij brand, kleedkamers, klederbergplaatsen, schaftgelegenheden, privaten, het verkrijgen van voldoende en doelmatige verlichting door kunstlicht, zindelijkheid, luchtverversing, stofafzuiging, het voorkomen van ongevallen e.d. Genoemde voorschriften worden zeer uitgebreid uitgewerkt in enkele besluiten, waarvan het voornaamste is het Veiligheidsbesluit voor fabrieken of werkplaatsen.

Van de economische zijde bezien, oefent de Veiligheidswet bij het productieproces een zekere invloed uit op de productiefactor kapitaal, in de zin van kapitaalgoederen. Kapitaalgoederen, nl. fabrieken en machines, kunnen niet worden ingericht, resp. aangewend, dan wanneer aan bepaalde, in het algemeen offers medebrengende voorschriften omtrent inrichting, resp. beveiliging is voldaan. Hiertegenover kan staan een groter rendement door betere bedrijfsvoering.

De naleving van de voorschriften omtrent de inrichting van werkruimten, zoals deze in de Veiligheidswet en de daarop steunende besluiten zijn opgenomen, vindt ondersteuning in de bepalingen der Hinderwet 1875. Deze wet bepaalt, dat het verboden is, inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, op te richten zonder vergunning, welke door het gemeentebestuur wordt gegeven. Enkele artikelen der wet hebben de strekking, te voorkomen, dat fabrieken en werkplaatsen in werking worden gebracht, indien de inrichting daarvan niet in overeenstemming is met de eisen, die de Veiligheidswet te dien aanzien stelt. Alvorens een Hinderwetsvergunning vanwege het gemeentebestuur wordt verstrekt, wordt door de Arbeidsinspectie nagegaan, of aan de voorschriften der Veiligheidswet is voldaan.

De twee hoofdpijlers, waarop het werk van de Arbeidsinspectie steunt, zijn de hier genoemde Arbeidswet en Veiligheidswet. In verband met de plaatsruimte worden hier verder onbesproken gelaten andere wetten, op de uitvoering waarvan de Arbeidsinspectie eveneens het toezicht uitoefent, zoals de Steenhouwerswet, de Caissonwet, e.d.

Op 1 Maart 1890 begonnen de eerste drie inspecteurs van de arbeid hun werkzaamheden. In de loop der jaren is uit dit kleine groepje van drie inspecterende ambtenaren een apparaat gegroeid, dat, ofschoon het aantal medewerkers veelal verre blijft beneden dat van in veel later jaren ontstane diensten op verschillend gebied, steunend op een ervaring van jaren en voerend een zekere traditie, gebleken is volkomen voor zijn taak berekend te zijn en het vertrouwen van werkgevers en werknemers beide ten volle te genieten.

De dienst der Arbeidsinspectie staat sinds 1909 onder leiding van de Directeur-Generaal van de Arbeid, die wordt bijgestaan door deskundigen op medisch, scheikundig, electrotechnisch, werktuigkundig, landbouwkundig, juridisch en sociaal-economisch gebied, benevens door een administratieve staf.

Het land is verdeeld in tien districten; in elk is een districts-bureau van de Arbeidsinspectie gevestigd, aan het

hoofd waarvan een Districtshoofd staat, bijgestaan door inspecterende en administratieve ambtenaren.

De taak van de Arbeidsinspectie heeft een sociale, een technische en een economische zijde.

Wat de sociale en de technische zijde betreft kan worden aangenomen, dat deze kant van het werk der Arbeidsinspectie in voldoende mate in het verleden is belicht, hetgeen wellicht niet kan worden gezegd van de economische zijde van het werk.

Zoals reeds werd betoogd, hebben de beginselen en de bepalingen, neergelegd in de Arbeidswet en in de Veiligheidswet, ingegrepen in het economisch leven van ons volk. Gesteld zou kunnen worden, dat, wanneer men deze terminologie zou willen bezigen, genoemde wetten in statische zin van invloed zijn geweest op de economie hier te lande, terwijl de Arbeidsinspectie in dynamische zin deze invloed heeft uitgeoefend.

Genoemde wetten toch geven uitgebreide bevoegdheden bij de toepassing aan de Districtshoofden der Arbeidsinspectie. Krachtens de Arbeidswet zijn de Districtshoofden bevoegd afwijkingen toe te staan van de werktijdbepalingen, terwijl de Veiligheidswet de Districtshoofden de bevoegdheid toekent nadere voorschriften ter uitvoering van deze wet te geven.

Hiermede is een grote mate van vrijheid van handelen aan de Arbeidsinspectie gegeven, waardoor deze dienst in staat is invloed uit te oefenen op de gang van zaken in een bepaalde onderneming of groep van ondernemingen.

Dat de Arbeidsinspectie zich hierbij heeft laten leiden door een gezond inzicht, ook op economisch gebied, moge uit haar werkzaamheden in het verleden blijken.

Deze dienst heeft bijv., zij het op zeer bescheiden wijze, kunnen bijdragen tot het verzachten van de gevolgen der conjunctuur; door in het algemeen matiging te betrachten bij het verlenen van overwerkvergunningen in de crisisjaren, werd bereikt, dat niet meer arbeiders dan strikt noodzakelijk was, buiten het productieproces werden geplaatst, terwijl anderzijds, wanneer sprake was van afzet op buitenlandse markten in concurrentie met buitenlandse producenten, het wapen der overwerkvergunningen naar de andere zijde werd gehanteerd, teneinde de Nederlandse producent in zijn zware strijd steun te verlenen.

De invloed, die van de beginselen der Arbeidswet en Veiligheidswet en van de toepassing hiervan door de Arbeidsinspectie is uitgegaan, heeft nog een ander, een bedrijfseconomisch aspect.

De beperking van de arbeidsduur en de verplichte voorzieningen bij het gebruik van werkruimten en machines hebben geleid tot verbetering van de organisatie der onderneming. De arbeidsduur werd verkort, doch in vele gevallen bleek deze werktijdverkorting op de duur geen nadelige invloed uit te oefenen op de totale productie, integendeel, na enige tijd bleek de productie zelfs te stijgen. De arbeidsproductiviteit was n.l. toegenomen, ten eerste door een grotere productiecapaciteit van de werknemer, die zowel lichamelijk als geestelijk beter in staat was de vereiste prestatie te leveren, ten tweede door een betere inrichting van de fabrieken en een betere beveiliging der machines, die de werknemer in staat stelde onder aangenamer, veiliger en hygiënischer omstandigheden dan voorheen zijn arbeid te verrichten en het aantal ongevallen en daardoor het absentisme sterk deed verminderen, en ten derde, en zeker niet in het minst, door de rationalisering van de productie, die onder de gewijzigde omstandigheden noodzakelijk bleek en in versneld tempo ten uitvoer werd gelegd.

Ook op economisch-statistisch gebied heeft de Arbeidsinspectie veel en nuttig werk mogen verrichten.

In dit verband zij verwezen naar de zgn. nijverheidsstatistiek-Struve-Bekaar, gepubliceerd in de eerste jaargang van de verslagen der inspecteurs van de arbeid (1890), een der eerste proeven van de mogelijkheid, die de Arbeidsinspectie op dit gebied kon bieden.

Tegenwoordig is het aanbieden van economische nota's door de Regering aan het Parlement gebruikelijk. In 1914 was zulks nog niet het geval, doch in dat jaar oordeelde de Regering het noodzakelijk, dat beide Kamers der Staten-Generaal voortdurend op de hoogte werden gehouden van de steeds wisselende economische toestand in ons land. De Arbeidsinspectie leverde op zeer korte termijn de bouwstoffen voor de eerste economische nota, waarvan er in die tijd in totaal negen in de parlementaire stukken zijn verschenen.

Eind 1931 oordeelde de Regering het nodig, op korte termijn een onderzoek in te stellen naar de invloed van het crisisverschijnsel op het bedrijfsleven hier te lande. De Arbeidsinspectie werd met dit onderzoek belast en nog voordat het jaar 1931 verstreken was, werd de Regering in het bezit van alle nodige gegevens gesteld. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in een boekwerkje onder de titel „De crisisinvloed op het bedrijfsleven”.

Ook in de tegenwoordige tijd verricht de Arbeidsinspectie haar werkzaamheden op economisch-statistisch gebied. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek naar de ploegenarbeid in de industrie en de mogelijkheden om hieraan uitbreiding te geven. De „industrialisatie-nota” van Minister v. d. Brink spreekt over de mogelijkheid en wenselijkheid om ongeveer 60.000 werknemers in de eerstvolgende jaren in het bedrijfsleven te plaatsen door de invoering resp. uitbreiding van het meerploegenstelsel. De resultaten van het onderzoek kunnen de indices bevatten, nodig om deze mogelijkheid van plaatsing aan de werkelijkheid te toetsen.

Met de vermelding van genoemde werkzaamheden op economisch-statistisch terrein moge worden volstaan. Hieruit blijkt, dat de Arbeidsinspectie over de potentiële mogelijkheden beschikt, op dit gebied de nodige gegevens te verzamelen en te verwerken.

In de loop der jaren is de Arbeidsinspectie dikwerf met neventaken belast geworden. Ook thans is dit het geval; in het kader van de huidige loon- en prijspolitiek van de Regering verricht de Arbeidsinspectie een belangrijke taak: zij treedt op als adviseur van het College van Rijksbemiddelaars op loontechnisch gebied.

Op deze wijze wordt het gebied van de loontechniek in de ruimste zin des woords en tevens het terrein van de efficiency in de bedrijven betreden. Hierdoor is de Arbeidsinspectie in staat, met gebruikmaking van alle haar ten dienste staande ervaring, verkregen in de loop van een groot aantal jaren, haar steentje bij te dragen in de zware strijd, die thans gestreden wordt en nog te strijden zal zijn voor de economische vooruitgang van ons land.

Rijswijk (Z.-H.).

A. J. VAN BAVEL.

INGEZONDEN STUK.

DE 2 MILLIARD.

Drs G. J. H. de Graaff te Amsterdam schrijft ons:

Met grote belangstelling nam ik kennis van het artikel, dat van de hand van Drs P. G. Ridder is opgenomen in het nummer van 8 Februari j. van uw blad onder het veelzeggende opschrift: „De 2 miljard”. Veelzeggend, omdat de argeloze lezer van dit artikel een analyse verwacht van de harde consequenties, welke de schrapping van deze, zelfs onder de huidige verhoudingen nog tot de verbeelding sprekende, vordering van Nederland op de R.I.S. op het economisch leven van Nederland moet hebben. Niets is echter minder waar dan dat, want reeds spoedig na de probleemstelling „Betekent de ter R.T.C. getroffen schuldenregeling inderdaad een reële verarming van het Nederlandse volk van een zo grote omvang (voor ons volk een vraag en indien zij inderdaad bevestigend zou moeten worden beantwoord, naast een voor velen zeer zwaar ideëel offer, tevens een wel zeer zwaar mate-

riëel offer)", komt de heer Ridder bij de formulering van zijn eerste conclusie tot de uitspraak: „Van een reële verarming van de Nederlandse volkshuishouding in de zin van een definitief goederenverlies — welk verlies des te zwaarder zou hebben gewogen, daar het plaats zou hebben gevonden in een periode van acute goederenschaarste voor Nederland — is dan ook geen sprake". Ter motivering van deze ijskoude stelling voert de schrijver aan, dat, waar het overgrote deel van de 2 miljard-vordering zijn ontstaan vindt in betalingen, welke in de overheidssector speelden, dan wel over de zgn F-rekening werden gevoerd en deze vorderingen mitsdien geen spiegelbeeld hebben gevonden in goederenaankopen, van een reële verarming van de Nederlandse volkshuishouding niet kan worden gesproken. En voor, zover de lezer mocht argumenteren, dat dienstenleveranties economisch op één lijn met goederenleveranties moeten worden gesteld, heeft de schrijver hierop het antwoord al evenzeer klaar: „Bij nader onderzoek blijkt, dat van de posten, welke in de loop der jaren met behulp van het Thesaurie- en F-crediet zijn gefinancierd, slechts een gering deel tot de categorie: reële dienstenverlening kan worden gerekend", aangezien het „overgrote deel bestaat uit kapitaalovermakingen, waartegenover van Nederlandse zijde geen gelijktijdige tegenprestatie — behalve dan de credietverlening door de Overheid — staat".

Economisch betekenen al deze transfers volgens de schrijver niet anders dan een omzetting in Nederlands courant, „echter zonder dat de aldus beschikbaar gekomen koopkracht in Nederland ten gunste van Indonesië werd aangewend". De schrijver blijkt dus het criterium van het brengen van een reëel offer door een land, dat aan een ander land crediet verleent, slechts dan aanwezig te achten, indien het betreffende crediteurland realiter goederen dan wel diensten naar het andere land heeft gebracht, resp. hieraan heeft verleend. Met andere woorden: wanneer Argentinië door de nood gedwongen eens genoodzaakt zou zijn de rentedienst op de door Engeland verstrekte pondleningen te staken en de Argentijnse Staat, teneinde zijn credietwaardigheid niet geheel te verliezen, de Engelse Staat zou verzoeken hem voor de rentedienst crediet te verlenen, dan zou op het moment, dat de Argentijnse Regering zou bekend stellen, dat zij ook de hieruit resulterende verplichtingen jegens Engeland niet zou kunnen of willen honoreren, van economisch gezichtspunt uit van een reëel verlies niet kunnen worden gesproken, omdat door Engeland hertegenover geen goederen en diensten zijn gepresteerd.

Wanneer men dit probleem reëel wil analyseren, dan is het goed niet uit het oog te verliezen, dat op een gegeven moment Indonesië, zij het ook uit overmacht, in gebreke bleef zijn verplichtingen jegens in Nederland gevestigde begunstigen realiter na te komen. Indien nu op dat moment reeds dadelijk was komen vast te staan, dat die verplichtingen voor een zeker tijdvak definitief niet zouden worden nagekomen, dan zou toch wel niemand — zelfs de schrijver niet — hebben willen ontkennen, dat een prijs geven van dit recht op prestaties van de zijde van Indonesië een zeer reëel economisch offer voor Nederland betekende. Geen enkele debiteur, die van zijn crediteur afstel van betaling verkrijgt, zal willen stellen, dat dit van de zijde van de crediteur geen economisch offer betekent, ook al neemt die crediteur een crediet op, c.g. verkrijgt hij een schenking van een familielid, teneinde de liquiditeitsmoeilijkheden, voortvloeiende uit de wanbetaling van zijn debiteur, te overbruggen.

Wanneer wij nu de feiten, zoals zij zich hebben afgespeeld, toetsen aan het bovenstaande voorbeeld, dan blijkt zich iets dienovereenkomstigs te hebben afgespeeld. Indien de Nederlandse Regering Thesaurie- noch F-credieten aan Indonesië zou hebben ingeruimd, dan zouden, om maar eens een greep uit de begunstigen van deze credieten te doen, de begunstigen uit hoofde van delegatiecredieten, pensioentrekkers enz. geen remise

hebben ontvangen, in welk geval de schrijver toch niet zal willen ontkennen, dat deze liëden een reëel economisch offer zouden hebben gebracht.

Welke grond zou er nu zijn aan te voeren voor de stelling, dat, nu de Nederlandse Regering deze financiering wel op zich heeft genomen, plotseling niet zou kunnen worden gesproken van een reëel economisch offer? In wezen heeft er door die credietverlening niets anders plaats gevonden dan een substitutie van crediteuren, t.w. de bovengenoemde crediteuren door de Staat der Nederlanden. Zou dus de Nederlandse volksgemeenschap geen offer hebben gebracht, dan zou dit slechts mogelijk zijn geweest, indien in R.T.C.-verband de substituërende crediteur als zodanig ware erkend en te zijner tijd voldaan. Hier nu ligt mijns inziens de kern van het probleem: men kan er over twisten, op welk moment het offer door Nederland werd gebracht, t.w. op het ogenblik der crediteurensubstitutie, dan wel op het moment, dat de crediteur — in tweede instantie — een schrap zette door zijn vordering, maar dat op één van beide momenten tot het volle bedrag van 2 miljard een reëel offer door Nederland werd gebracht, kan niet in gemoede worden ontkend, en had de kern van 's heren Ridder's betoog dienen te zijn.

In stede daarvan heeft schrijver de argumentering voor zijn stelling gezocht in een analyse van het monetaire effect van de bovengenoemde crediteurensubstitutie. De geldschepping die, aldus zijn betoog, in Nederland heeft plaats gevonden, heeft voor Nederland geen verarming en dus geen offer betekend, omdat het gecreëerde geld via de prijsbeheersing is gesteriliseerd. Ik wil in het midden laten of, zelfs indien in het midden is dat de geldschepping aldus tijdelijk ineffectief is gemaakt, niet toch gesproken zou kunnen worden van een ernstig nadeel voor de Nederlandse volkshuishouding. Zou dit nadeel, zoals velen op goede gronden beweren, wel aanwezig zijn, dan zou dit betekenen, dat het nationale offer is gebracht niet als enig offer, doch cumulatief boven het hierboven reeds aangevoerde offer tot de tegenwaarde van 2 miljard. Huldigt men de alternatieve opvatting, dat de ontstane inflatoire spanning als zodanig geen economisch offer betekent, dan leidt dit tot geen andere conclusie, dan dat het totale offer niet *groter* is geweest dan 2 miljard.

Tot goed begrip echter moet worden gereleveerd, dat schrijver's stelling; dat de prijsbeheersing het calamiteuze effect der geldschepping heeft weggenomen, slechts zeer ten dele op waarheid berust. De bovengenoemde categorieën begunstigen in hun verscheidenheid hebben de hun toegevloede middelen consumptief besteed en juist de prijsbeheersing heeft tot gevolg gehad, dat deze consumptie voor een groot deel heeft geleid tot grotere importen, gefinancierd, hetzij uit liquidatie van waardevol buitenlands actief van Nederland, dan wel tot het opnemen van buitenlandse credieten inclusief Marshall-hulp. Voor zover dit laatste het geval was, is het duidelijk, dat de stelling, dat geen reëel economisch offer werd gebracht, volkomen onhoudbaar is.

Wanneer wij het bovenstaande overwegen, dan kunnen wij ons niet onttrekken aan de indruk, dat de schrijver tot iedere prijs tot een tevoren gestelde doelredenering wilde komen, m.a.w. een zuiver teleologisch betoog heeft willen houden om de goe-gemeent nu toch maar vooral de overtuiging bij te brengen, dat de schrapping van „de 2 miljard" toch heus nog niet zo erg voor Nederland is geweest of zelfs met een beetje goede wil tot heil van Nederland heeft gestrekt. De laatste door Drs Ridder geponeerde stelling komt ontdaan van alle franje hierop neer: zodra de betalingsbalans van een debiteur uit het lood is geslagen, zodanig dat hij zijn buitenlandse verplichtingen niet meer kan nakomen en het betreffende crediteurland is bereid de hieruit voortvloeiende consequenties niet op de individuele crediteuren, doch op de totaliteit van de belastingbetalers af te wentelen, dan

betekent dit op het moment, dat dit besluit wordt genomen, reeds geen offer meer voor het crediteurland. Vandaar ook, dat de heer Ridder zeer gemakkelijk heenstapt over de verdere economische consequenties van het schrappen der 2 milliard door Nederland, t.w. de derving gedurende een periode van minstens 25 jaar van rente en afllossingsbedragen. Immers, de Indonesische betalingsbalans zou op grond van de ervaringscijfers wat de import en export over 1949 betreft, op zichzelf reeds de duidelijkste aanwijzing vormen voor het betalingsvermogen van Indonesië! Wij willen ook deze op zichzelf aanvechtbare stelling voorbijgaan — schrijver negeert hierbij wel heel gemakkelijk de enorme drukvermindering, welke Indonesië op het stuk van zijn vooroorlogse buitenlandse, hoofdzakelijk Nederlandse verplichtingen heeft ervaren, doordat de destijds in Nederland aangegane schuld in goudgulden (lees: zuivere goederen- en dienstenprestaties) door Nederland werd verschaft en thans in koopkracht van het heden gemeten met een minimum aan economische offers kan worden terugbetaald, — vide het glasheldere betoog van Drs G. A. Kessler in „E.-S.B.” van 28 September 1949 — en een ogenblik ervan uitgaan, dat Indonesië na de soevereiniteitsoverdracht zich wat zijn schuldenbetaling aan het buitenland betreft inderdaad in een non possumus-positie zou bevinden. Maar dan doet dit toch geen tittel of jota af aan de juistheid van de ijzeren economische wet, dat deze niet-nakoming van Indonesië aan zijn verplichtingen voor Nederland het meest reëel denkbare economische offer betekent. Dit vooropstellende kan ik niet anders concluderen, dan dat het betoog van de heer Ridder een zuiver teleologisch karakter draagt, dat weinig kan bijdragen om het door Nederland met zijn schrapping van de 2 milliard-vordering gebrachte offer in het juiste licht te plaatsen.

Mijn conclusie kan daarom kort zijn: de Nederlandse Regering heeft, teneinde de R.T.C.-besprekingen niet te doen stranden, een van de zwaarste offers van het land gevraagd: de schrapping van de 2 milliard; zij deed dit tevens in de ernstige hoop en naar ik meen, diepe overtuiging, dat dit offer niet te vergeefs zou zijn gebracht, omdat aldus gemakkelijker een weg zou kunnen worden gevonden, waarop beide volkeren elkaar weder zouden kunnen vinden. Dit offer in economisch opzicht te ontkennen, resp. zeer ernstig te verkleinen, lijkt mij economisch onhoudbaar en tevens een miskening van de door de Regering hieraan toegekende draagwijdte.

Naschrift.

Bij het lezen van de aantekeningen, welke door de heer de Graaff bij mijn artikel „De 2 milliard” zijn gemaakt, meen ik te moeten constateren, dat de heer de Graaff het doel van mijn artikel enigszins heeft misverstaan.

Het is geenszins mijn bedoeling geweest de argeloze lezer van „E.-S.B.” en de heer de Graaff te suggereren, dat er in feite door de oorlog met Japan en de na-oorlogse moeilijkheden in Indonesië, in Nederland materieel niets is gewijzigd. Was Indonesië buiten de oorlog gebleven en hadden dientengevolge ook de na-oorlogse strubbelingen zich niet voorgedaan, dan zouden de Nederlandse investeringen in Indonesië ongetwijfeld in zeer ruime mate inkomsten hebben afgeworpen en zou de welvaart van Nederland zich op een heel wat hoger niveau hebben bewogen, dan thans daadwerkelijk het geval is. Evenwel, Indonesië is wel in de oorlog met Japan betrokken en er hebben zich in Indonesië wel na-oorlogse moeilijkheden voorgedaan, waardoor Nederland zich inkomsten zag ontgaan tot een bedrag, dat op grond van calculaties van het C.B.S. op ongeveer 15 pCt van het nationaal inkomen is te stellen. Is dit als een reëel welvaartsverlies — het woord offer is hier naar ik meen minder op zijn plaats — voor de Nederlandse volkshuishouding te beschouwen? Ik zal de laatste zijn om dit te willen ontkennen. Maar wat is dan wel mijn bedoeling geweest. Wel, het volgende. Uitgaande van het

gegeven feit, dat Indonesië in oorlog is geweest en dat in Indonesië de na-oorlogse moeilijkheden vele zijn geweest, waardoor de positie van de na-oorlogse betalingsbalans van Indonesië zodanig was, dat slechts de betaling van de allernoodzakelijkste import mogelijk was en waardoor ook nog de huidige positie van de betalingsbalans niet zodanig is, dat, naast de betalingen van het actuele dienstenverkeer, betaling van achterstallige transfers mogelijk is, uitgaande van deze omstandigheid dus, heb ik willen aangeven, dat de leningen, welke na de oorlog door Nederland aan Indonesië zijn verstrekt en vervolgens weer zijn kwijt gescholden geen ander effect hebben gehad, dan een vermeerdering van de geldhoeveelheid. Daarmede heb ik wellicht voor de heer de Graaff — als gedelegeerde van De Javasche Bank — niets nieuws verteld, maar heb ik, naar ik hoop, voor de argeloze lezer van „E.-S.B.” een (bescheiden) verheldering van inzicht in deze materie gegeven. Hoe het zij, wanneer wij een ogenblik aannemen, dat Nederland het f 2 milliard crediet niet zou hebben verleend en dientengevolge de daaruit voortvloeiende vordering niet had behoeven kwijt te schelden, zou dan — ceteris paribus — het reële welvaartspeil van Nederland minder achteruit gegaan zijn dan nu het geval is? De heer de Graaff heeft mij hiervan niet overtuigd.

Daarbij kan men zich uiteraard op het standpunt stellen, dat, door het wegschrappen van de f 2 milliard, de mogelijkheid om het geleden welvaartsverlies in de toekomst in te lopen, is weggegeven. Gezien de huidige positie van de Indonesische betalingsbalans en de verwachting te dien aanzien wat de toekomst betreft, acht ik de mogelijkheid van een dergelijke compensatie niet erg reëel. De heer de Graaff is wat dit punt betreft optimistischer. Hij wijst in dit verband op het glasheldere betoog — zulks t.b.v. de argeloze lezer — van de heer Kessler in „E.-S.B.” van 28 September 1949, waarin wordt gewezen op de enorme drukvermindering van de vooroorlogse buitenlandse leningen van Indonesië — welke overigens slechts een klein gedeelte van de totale na-oorlogse buitenlandse schuld van Indonesië uitmaakten — waartegenover echter m.i. kan worden gesteld de achteruitgang van de ruilvoet van de Indonesische producten na de oorlog.

Al met al meen ik tot de slotsom te moeten komen, dat de door de heer de Graaff gemaakte opmerkingen destrekking van mijn betoog niet ernstig aantasten.

Wat tenslotte het verwijt van de heer de Graaff betreft, dat mijn artikel teleologisch van aard zou zijn, dat is wellicht juist, maar dan troost ik mij met de gedachte, dat ik mij wat dit betreft in goed gezelschap bevindt.

Voorburg.

Drs P. G. RIDDER.

BOEKBESPREKING.

Sur l'Econometrie door B. Chait. Uitgever: J. Lebègue & Cie, 16 rue Marcq, Brussel. Importeur voor Nederland: Meulenhoff & Co., Amsterdam. 46 blz., f 2,25.

In dit boekje heeft Dr Chait, wiens dissertatie (Parijs) reeds verrassende vergezichten had geopend t.a.v. nieuwe econometrische inzichten, een algemeen begrijpelijk overzicht gegeven van de gedachtengangen en de resultaten der econometrie.

Hij stelt om te beginnen de betekenis van de econometrie voor de economische politiek in het licht, erop wijzend, dat de economische politiek behoefte heeft aan een kwantitatief inzicht in de factoren, die het bewegingsproces der volkshuishouding bepalen. De schrijver acht in het bijzonder nadere kennis van de conjunctuurbeveging gewenst en zet uiteen, dat deze zonder econometrische onderzoekingen moeilijk voldoende concreet kan worden gemaakt. Hij zet uiteen, hoe de meer primitieve methoden, als de conjunctuurbarometer, daartoe niet

voldoende waren en concludeert, dat een stelsel van causale relaties dient te worden gevonden.

De schrijver geeft voorts een groot aantal interessante resultaten van de tot nu toe uitgevoerde onderzoekingen weer, waarbij hij op zeer evenwichtige wijze de prestaties van een groot aantal vakgenoten uit vele landen bespreekt. Hij vermeldt zowel de interessante resultaten bereikt bij de studie van afzonderlijke markten, waarbij de landbouwproducten een grote plaats innemen, doch geenszins de enige, als eveneens de resultaten verkregen met de analyses van hele volkshuishoudingen.

Het boekje geeft de tekst weer van een aantal lezingen door de schrijver gehouden op uitnodiging van de Vrije Universiteit van Brussel. Het is in een bijzonder verzorgd Frans geschreven en van het begin tot het einde boeiend. Het zij alle belangstellenden warm aanbevolen.

's-Gravenhage.

J. TINBERGEN.

AANTEKENING.

ARBEIDSPRODUCTIVITEIT IN DE AMERIKAANSE STAALGIETERIJEN.

In Maart en April van het vorige jaar maakten 16 afgevaardigden van de Raad der Britse Staalgieterijen gedurende 6 weken een excursie door de Verenigde Staten.

Van hun bevindingen hebben ze een rapport samengesteld: „Productivity Team Report — Steel Founding — Anglo American Council on Productivity”.

Uit het rapport blijkt wel duidelijk, dat de Amerikanen met het verstrekken van inlichtingen zeer royaal en bereidwillig zijn geweest. De Britse staalgieterijen zijn daarentegen minder mededeelzaam en het is voor een buitenstaander niet mogelijk om met de geboden gegevens een vergelijkende studie te maken. Men komt er dan ook, uit dien hoofde, niet toe een scherp gestelde conclusie te trekken. Tot een conclusie komen de Britten echter zelf en die is nu niet bepaald gunstig.

Neemt men het rapport in studie, dan valt direct op hoe groot het verschil is in mentaliteit. In de Verenigde Staten blijkt een ieder er van overtuigd en doordrongen te zijn, dat in het dagelijks leven de arbeidsproductiviteit een allesbeheersende rol speelt. Het resultaat van deze alom verbreide en in vlees en bloed verankerde overtuiging is verbluffend en wordt effectiever geacht dan het propageren van de stelling, dat de productie omhoog moet. Immers, de productie volgt in een bepaalde correlatie uit de arbeidsproductiviteit.

De Amerikanen schenken bijzonder veel aandacht aan het belonen van bijzondere prestaties. Zij, die een hogere arbeidsproductiviteit ontwikkelen, moeten er de vruchten van plukken. In iedere functie en op iedere plaats in het bedrijf wordt men geprikkeld tot een hogere arbeidsprestatie. Financieel voordeel, bereikt uit een geleverde hogere prestatie, kan effectief nawerken omdat het niet afgeroomd wordt door fiscale maatregelen tot een te verwaarlozen fractie. Men kan er met het geld iets doen en is o.a. in staat van het rijke aanbod der zo zeer begeerde consumptiegoederen vrijelijk en in ruime mate gebruik te maken. Van de drang naar welstand en vooruitgang is iedere Amerikaan bezeten. Als belangrijke oorzaken, die de arbeidsproductiviteit zo opjagen, zagen de Britten echter niet-alléén, en niet in de eerste plaats, de wens, resp. de aandrang van de wederhelft der werkers daartoe, een hogere levensstandaard te bereiken, doch veeleer de voortdurende vrees, soms beklemmende angst, die allen beheerst, te kunnen worden uitgeschakeld. Werkloosheid is in een land als Amerika, waar men slechts een gebrekkige werklozenzorg kent, een der ernstigste rampen, die een mens kan treffen. De strijd om een beter betaalde positie te verwerven, werkt in de Verenigde Staten als een verzekering tegen de werkloosheid. „Ben ik niet meer goed voor het

ene, dan zal ik er voor zorgen goed genoeg voor het andere te zijn”.

Een hogere arbeidsproductiviteit (aldus nog steeds de Britten in hun rapport) ziet men er als de gouden weg naar een beter betaalde positie. Het concurrentieprincipe beheerst niet alléén de Amerikaanse industriëlen en zakenlui, maar practisch genomen de gehele Amerikaanse mens.

Bekwaamheid en energie kunnen er slechts de weg banen naar succes en er zijn steeds vele nieuwelingen, die de plaats innemen van hen die faalden of niet meer mee konden komen. Dit is een manier — voor Amerika de manier — om lage kosten en een hoge arbeidsproductiviteit te verkrijgen, en zij wordt door de Amerikanen aanvaard, omdat zij het resultaat erylans dagelijks aan den lijve ondervinden en menen, dat dit de beste oplossing biedt voor hun problemen. Oppositie daartegen is zeldzaam (aldus nog steeds de Britten), ondanks het feit, dat de wedijver steeds sterker wordt opgeschroefd. Dit aspect geeft het productieproces een meedogenloos aanzien.

De leiders vormen zich een beeld van hetgeen zij willen bereiken ten aanzien van de omvang der productie, de kwaliteit van het product, de prijs, standaardvorming en ook van de verhouding tot hun ondergeschikten. Iedere uitgave of inspanning voor andere, daarmee niet direct strokende, doeleinden wordt overbodig en verwerpelijk geacht en komt derhalve niet in overweging. De een zoekt het, en kan het voor zijn betreffende productie ook zoeken, in het tewerkstellen van ongeoefende, goedkope werkkrachten.

De ander zoekt het daarentegen, en moet dit ook voor zijn gebied zo doen, in de goede onderlinge verstandhouding tussen het leidinggevend personeel en de hooggequalificeerde arbeiders van zijn bedrijf. Op eigenbelang en op vrees is alles opgebouwd. Vrees en eigenbelang hebben sterk gemaakt. Ze eisen geen voorbereiding om tot een verhoging te komen van eigen prestatie en activiteit.

De natuurlijke basis voor het bereiken van een hoge arbeidsproductiviteit is het gebruik van daartoe geschikte machines. In verbinding daarmee wordt de menselijke arbeid tot een minimum gereduceerd en worden de nog resterende handelingen en bewegingen van alle werkenden tot het absoluut noodzakelijke minimum teruggebracht. Aan het ontwerpen van zulke arbeidsschema's mag moeite, tijd, noch geld worden gespaard. Amerika heeft dit systeem consequent kunnen doorvoeren en is geheel ingesteld op een voor dit systeem noodzakelijke massaproductie.

Merkwaardig genoeg en eigenlijk schijnbaar geheel in tegenstelling met het heersende scherpe concurrentieprincipe, is het overleg tussen concurrerende firma's over de vervaardiging van standaardtypen. Opvallend is het, hoever men het daarin heeft gebracht. Vervaardigde standaardheden zijn thans zelfs vaak te gebruiken voor individueel verschillend geproduceerde verbruiks- en gebruikvoorwerpen.

De bereidheid van de Amerikanen om steeds maar weer nieuwe machines, arbeidsmethoden en het gebruik van nieuwe materialen te aanvaarden is kenmerkend. Er zijn geen verouderde vooroordelen te overwinnen, integendeel, de ontwikkeling is steeds revolutionair en stormachtig geweest. Men is niet anders gewend en men heeft zelfs grote geestdrift voor dit alles.

Sedert de menselijke arbeid duur is, wordt bovenvermelde ontwikkeling steeds intensiever bevorderd. Gebleken is, dat de meest geschikte arbeiders voor het bedienen van machines slechts degenen zijn, die zich niet afvragen hoe het product behoort te worden gemaakt.

Juist wordt geacht, wanneer ze er alleen maar op bedacht zijn hoe ze hun bewegingen tot een rhythmisch geheel kunnen afronden.

Zulke mensen worden dus min of meer als een verlengstuk van de machine gezien en dit is waarschijnlijk dan ook wel de reden, dat men tot de conclusie kwam, dat overleg plegen met het personeel in de meeste gevallen

een onnodig tijdverknoeien is. Het heeft geen zin (aldus het rapport) om economische problemen diepzinnig met het personeel te bespreken. Verreweg de meesten zullen er niets van begrijpen. Men moet zich echter wel de moeite getroosten zulke problemen aan het leidinggevend personeel voor te leggen. Zij toch moeten in het algemeen wel weten waar het om gaat en welke belangen er voor de onderneming op het spel staan.

Overbodige nauwkeurigheid wordt steeds uit den boze geacht. Hoofdzaak is, dat het resultaat van het werk juist goed genoeg is.

In de bezochte 20 staalgietereien waren 75.000 man werkzaam, waarvan 55 pCt kleurlingen, 15 pCt Polen, Tsjechen, Italianen etc. en 30 pCt blanke Amerikanen. Aan kleurlingen wordt slechts uiterst zelden verantwoording opgedragen. Men profiteert daarentegen van hun volgzzaamheid en speciale geschiktheid op grond van hun lichamelijke kracht. Ze zijn daardoor zeer waardevolle hulpen en kunnen vaak moeilijk door andere mensentypen worden vervangen.

Het gehele samenspel van intelligentie en arbeid is tot iedere finesse uitgebalanceerd en volgens de Britse afgevaardigden zijn ook de arbeidersleiders der vakorganisaties van dezelfde, bovengeschilderde, mentaliteit doordrongen. Over de methode, die moet leiden tot een hogere arbeidsproductiviteit, verschilt men niet van mening. Men neemt de consequenties, die uit de thans geldende normen voortvloeien en er heerst slechts heel weinig activiteit van hen, die menen, dat het met het opvoeren der arbeidsproductiviteit thans welletjes is. Het lidmaatschap van de arbeidersorganisaties staat open voor allen, die hun arbeid voor geld aanbieden. Hoofdzaak is, dat de leden een goede prijs voor hun arbeid kunnen maken onder overigens gunstige omstandigheden en de hoogst mogelijke veiligheid voor leven en gezondheid. Aan geneeskundig onderzoek werd in de Amerikaanse staalgietereien veel geld en zorg besteed. Zo werd bijv. de zo zeer gevreesde silicose door een regelmatig X-stralenonderzoek aan banden gelegd. Geen der personeelsleden, die met stof en zand in aanraking komt, wordt thans langer dan verantwoord lijkt in het door hem verrichte werk gehandhaafd.

Naast bovenvermelde opsomming van Amerikaanse houdingen, die alle afgevaardigden, naar het schijnt, zeer heeft gegrepen, bevat het rapport technische beschouwingen, waaruit wel blijkt, dat ook nog andere factoren een rol spelen bij de bereikte hogere arbeidsproductiviteit. Het blijft een onbeantwoorde vraag, of die factoren niet belangrijker zijn.

Genoemd worden o.a. het gebruik van veel hoogwaardiger schrot, het naar wetenschappelijke gezichtspunten veel beter bereide vormzand, het ruime gebruik van electriciteit, kolen, cokes, gas en olie en het op zeer ruime schaal toepassen van de nieuwste hulpmiddelen en vindingen.

De meest efficiënte gietmachines en andere machinale hulpmiddelen zijn voor de Amerikanen in eigen land volop te krijgen en daarbij — wij wezen er reeds op, hoe schijnbaar in tegenstelling eigenlijk met het onbarmhartig scherpe concurrentieprincipe — worden alle technische en zakelijke ervaringen tussen de firma's onderling zonder enig voorbehoud voortdurend uitgewisseld. Het resultaat van researcharbeid wordt steeds met uiterst bekwame spoed ter kennis gebracht van alle leden der vakgroep Staalgietereien. Men is in deze dingen rusteloos en ongeďurig. Nauwelijks heeft men verbeteringen gevonden voor het ene of men werpt zich al weer op het andere.

De resultaten — en dit is zo belangrijk — worden steeds samengevat in rapporten, die uitmunten door eenvoud en overzichtelijkheid. In simpele bewoordingen gesteld en toegelicht kunnen ze zelfs door weinig ontwikkelde worden gelezen en begrepen. Hierin — zo erkennen de Britse afgevaardigden volmondig — hebben de Amerikanen een

enorme voorsprong op hun Britse collega's. En daar komt dan nog bij de vlotte wijze, waarop Amerikanen de consequentie trekken uit de resultaten van ontdekte of hen ter ore gekomen researcharbeid. Men draait er niet en weet direct te handelen. Terwijl de Britten vaak zeer aarzelend zo hier en daar, te hooi en te gras, overgaan tot het toepassen van meer efficiënte arbeidsmethoden, het toepassen van machines e.d., gooien de Amerikanen dikwijls radicaal hun gehele arbeidsproces omver, wanneer zij menen met een vernieuwing, succes te kunnen hebben, terwijl het uiteindelijk voordeel vaak nog geenszins vooraf vaststaat. Dit avontuurlijke en speculatieve wordt toegeschreven aan het reeds meer vermelde onbarmhartige concurrentieprincipe. Die waagt, die wint. Men geeft elkaar de kans en gunt de winnaar het resultaat. Vandaag ik, morgen gij. Inmiddels zoekt men weer naarstig naar nieuwe middelen en nieuwe mogelijkheden en heeft men iets gevonden, dan is men tegenover de concurrent en het medelid van de bond heus niet achterbaks.

De totale arbeidsproductiviteit in de Amerikaanse staalgietereien, uitgedrukt in man-uren per ton, werd door de bezoekende Britten 50 tot 90 pCt hoger geraamd dan de Britse.

Het is jammer, dat dit rapport zo weinig vermeldt over de Britse staalgietereien. Voor een buitenstaander wordt het niet duidelijk, welke van de opgesomde oorzaken het zwaarst weegt. Op grond van de opgedane ervaringen komen de Britten tot conclusies en aanbevelingen voor de eigen industrie.

Men is zeer gekant tegen de wijze, waarop in Groot-Brittannië het (onbarmhartige) concurrentieprincipe onmogelijk werd gemaakt en roept om verandering van mentaliteit.

Daarnaast ziet men evenwel ook wel duidelijk, dat een verouderde outillage, verouderde arbeidsmethoden en het geringe of (en) ondoelmatige gebruik van machines niet geschikt zijn om een hoge arbeidsproductiviteit te bereiken.

Aanbevolen worden derhalve grotere uitgaven voor research en het op veel ruimere schaal toepassen van reeds bekende en nog niet toegepaste verbeteringen en vindingen. Men ziet nu wel in, dat men meer moet samenwerken, dat men ideeën en ervaringen moet uitwisselen en dat men tegenover de collega, concurrent, niet zo angstvallig geheimzinnig moet zijn. Men ziet nu in, dat een meer efficiënte arbeidsverdeling, mede door het gebruik van de modernste machines, onvermijdelijk is wanneer men de Amerikaanse arbeidsproductiviteit wil benaderen.

Het uitvoerige (108 blz.) en duidelijk gestelde rapport gaat niet zo ver aan te tonen, welke van de aanbevelingen prioriteit moet hebben. Men is, na de studie, geneigd zich af te vragen, welke verhoging van de arbeidsproductiviteit kan worden verwacht van de aanbevolen veranderingen afzonderlijk. Het beantwoorden van die vraag is zeer urgent. Zij blijft echter onbeantwoord en dit stelt wel wat teleur.

Delft.

J. P. BIJLEVELD.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES.

„DE ECHTE HOLLANDSE SIGAAR“.

Mr W. J. van Balen te 's-Gravenhage schrijft ons:

Aan het zeer lezenswaardige artikel van de heer J. Brands in „Economisch-Statistische Berichten“ van 15 dezer — waarop ik in wezen geen critiek zou weten uit te oefenen — kan een waarneming worden toegevoegd, die in een bedrijfseconomische beschouwing toch wel van enige waarde mag worden geacht, gelijk de schrijver dan ook zelf een soortgelijke observatie aanvoert inzake de Luxemburgse wijn, nl. de kwaliteit van het geproduceerde, inzonderheid bezien uit het gezichtspunt van reële exportmogelijkheid.

De Luxemburgers hebben bijtijds ingezien, dat hun voorheen nogal matige Moezelwijn niet op eigen benen kon staan, immers, slechts voor „courage” — zeg gerust vervalsing — van Duitse Moezelwijn verkoopbaar was. Het weg vallen van deze afzetmogelijkheid heeft die brave vrienden toen gedwongen om door gebruik van betere druivensoorten — de Auxerrois, de Riesling getruist met Sylvaner, enz. — een beter wijntje voort te brengen, dat sindsdien onder eigen vlag kan varen, ook buiten de grenzen van het Groothertogdom. Om tot dit verblijdende resultaat te komen was intussen enige zelfcritiek en inkeer van vroegere zonden nodig.

Daartegenover heeft de Nederlandse sigarenindustrie, die vroeger een heel vriendelijk type van licht sigaartje, fabriceerde — blazers, als men wil, maar niettemin alleszins achtenswaardig — zich in de jongste tijden grotendeels toegelegd op het leveren van een product, dat feitelijk niet veel anders is dan een vrijmoedige vervalsing.

Zolang van Indië — voornamelijk uit Deli — een goed en van nature lichtgekleurd dekblad verkrijgbaar was, placht men te onzent daarvan een sigaar te fabriceren, die aan een goede smaak een uiterlijk paarde, dat voornamelijk voor het binnenlandse afzetgebied aantrekkelijk was: zulk een sigaar sprak tot de verbeelding der natie als „licht”; ook al had zich onder het blonde velletje een zwaar binnenwerk verborgen — het publiek zou zich toch in de eerste plaats door het onschuldige uiterlijk hebben laten leiden. Want in weerwil van de spreekwoordelijk geworden „leuwerigheid” onzer natie tonen de meeste Nederlanders zich bevreesd voor een sigaar met ietwat donkerder uiterlijk, alsof het opsteken daarvan onmiddellijk de dood tot gevolg zou hebben. Kortom: bij ons begeert men iets, dat er „licht” uitziet.

Welnu, wanneer een sigaar zich niet meer kon vertonen in een van nature goudkleurig dekblad, meende onze industrie zich te kunnen redden door de ietwat donkerder, of wel minder gelijkmatig getinte, omhullingen te „matten” of „poederen” of „bespuiten”, gelijk zulks in het sigarenmakersbargoens heet. In zuiver Nederlands mag men dit gerust betitelen met „verven”, ook al wordt uit fabrikantenkringen als tegenwerping vernomen, dat dit dan toch altijd geschiedt met... tabaksstof. Een uitlating, die even doet denken aan versgekannde... roomboter? Neen, margarine.

Met slechts enkele uitzonderingen — de donkere sigaren, die van de bijna zwarte Braziliëtabak voor een beperkte groep van liefhebbers worden vervaardigd — bestaat ons vaderlandse product dus in wezen uit geelgeverfde mussen, die zich willen voordoen als heuse kanaries. Eén veeg op uw manchet is voldoende om dit bedrog aan te tonen.

In de eerste plaats lijden nagenoeg alle goedkope soorten voor binnenlands gebruik onder deze vrijmoedige truc, die gaarne een zekere vaderlandse vreesachtigheid voor haar commerciële karretje spant, en zich tracht te rechtvaardigen door de bewering, dat het dekblad te ongelijkmatig gekleurd is, hoewel dit dan toch nog heus niet het „verven” kan goedpraten. Men wordt met deernis vervuld jegens ons rokerscorps, dat zich aldus bij de neus laat nemen, zonder dat beseft wordt, welk een viezigheid men in de mond steekt. Doch zolang de binnenlandse markt dit alles slikken wil, schijnt er nog geen man overboord te zijn.

Ernstiger wordt het pas wanneer deze al te gladde wijze van zakendoen, het gehele aanzien der voorheen zo geachte Nederlandse sigaar in het buitenland doet omslaan in diepe minachting. Want ook de zgn. „export-sigaar” wordt onder deze valse vlag aan het buitenland gepresenteerd. Maar in weerwil van zelfs de meest pretentieuze verpakking blijkt dit dan in de ogen der buitenlandse rokers slechts een soort van geverfd stro te zijn, dat na enkele kwalijk geslaagde proefnemingen met wrevel vervuild wordt voor een oprechter product van

elders, waar men ons inmiddels is voorbijgelopen. Niet alleen Havana, Manila en Bahia leveren veel betere producten; maar zelfs in Bucaramanga (Colombia) en Cumaná (Venezuela) en op Jamaica heeft men grote vorderingen gemaakt. Als onze enige troost — zij het ook een bittere — mogen wij beschouwen het curieuze feit, dat een Braziliaanse firma, die vanouds een goedkope successigaar verkoopt onder de destijds suggestieve naam „Hollandezes”, deze thans óók met geverfd dekblad in de handel brengt, als behoorde zulk geknoei nu eenmaal bij de Hollandse naam. Sindsdien heeft deze sigaar echter bij serieuze rokers alle prestige verloren.

Op niet veel andere wijze hebben onze sluwe boertjes indertijd kans gezien om de goede naam van onze boter en kaas op de wereldmarkt in discredit te brengen, waarvan onze concurrenten gratis konden profiteren. Geen buitenlander kan lyrisch worden over onze dorre fabriekskaas; de Hollandse boter geldt als inferieur naast menige andere. En nu gaat ook weer de voorheen zo zeer geprezen Hollandse sigaar hetzelfde lot delen...

Hier batan niet enkel bedrijfs-economische beschouwingen en statistieken. Hier past vooral bezinning. Liefst de hand in eigen boezem. En zo niet: desnoods, scherpe controle van bovenaf, vergelijkbaar met het helaas rijkelijk laat ingevoerde Rijksmerk op zuivelproducten. Moge de genezing ditmaal op tijd komen!

Naschrift.

De strekking van mijn beschouwingen over onze sigarenindustrie was duidelijk. Het blijkt geen eenvoudige opgave, de industrialisatie werkelijk voortgang te doen vinden. De stichting van nieuwe industrieën blijkt zelfs zeer moeilijk te zijn. Uitbreiding van gevestigde ondernemingen gelukt beter. Geen enkele kans moge hierbij worden gemist.

Op de tabaksindustrie drukken zware overheidslasten. De zo belangrijke sigarenindustrie wordt allermintst gesteund of beschermd. Zou het niet mogelijk zijn de kansen voor deze bedrijfstak zeer belangrijk te verbeteren?

Misschien zou ook de export van groter betekenis kunnen worden bij verbreding van de basis in het binnenland.

De kwaliteit hangt niet af van de gelijkmatige bruin-gele kleur. De verkoop in Nederland schijnt deze echter te vragen. Daarom wordt een nabewerking toegepast — een behandeling met scherp zand en poeder van verpulverde tabak, het *matten*, waardoor een egale matte tint wordt verkregen. Het mag geen *poederen* worden, geen rollen van de sigaren door poeder, waardoor ze afgeven.

Mr van Balen, in het bijzonder bekend met de toestanden en omstandigheden in Zuid-Amerika, ziet de naam van het Hollandse product hierdoor bedreigd. Indien de exportmogelijkheden, in plaats van te worden verbeterd, door onjuiste bewerkingen of ongewenste methoden in de knel zouden komen, zou een waarschuwend woord in dezen van groot nut kunnen blijken.

J. BRANDS.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De lichte ontspanning, welke zich aan het einde van de vorige week op de geldmarkt aankondigde, had tengevolge, dat de beleningen en voorschotten bij De Nederlandsche Bank per 20 Februari jl. met f 11 mln t.o.v. de week tevoren daalden. Gedurende het verdere verloop van de verslagweek maakte deze ontspanning echter geen verdere voortgang, vnl. tengevolge van ultimo-invloeden. De call-geldrente werd de gehele week op 1½ pCt gehandhaafd, op welk niveau het aanbod vlot werd opgenomen.

De marktdisconto's waren ook deze week voor bijna alle termijnen $1\frac{1}{2}$ pCt laten en $1\frac{9}{16}$ pCt bieden. De omzetten waren wederom klein. De geldgevers prefereren, voor zover zij al over middelen beschikken, over het algemeen afnemings van jaarspapier bij de Agent boven aankopen op de markt.

De kapitaalmarkt.

De omzet op de aandelenmarkt is de laatste weken niet groot. Gedurende de verslagweek bedroeg zij f 7,9 mln (vorige week f 8,2 mln). Voor Indonesische fondsen was de stemming wederom iets pessimistischer, ondanks het einde van de affaire-Westerling. Geruchten omtrent een devaluatie van de Indonesische gulden deden opnieuw de roede. Het feit, dat bijv. de Indonesische rubberexport zelfs bij de huidige relatief hoge rubberprijzen alleen mogelijk is dank zij „inducements”, geeft inderdaad te denken.

Het agio op de Amerikaanse effecten, in vergelijking met de New Yorkse koersen, vertoont nog steeds een neiging tot inkrimping. In vele gevallen bedraagt het thans nog slechts 5 à 8 pCt.

Op Dinsdag, 21 Februari jl., vond de inschrijving plaats op de nieuwe $3\frac{1}{4}$ pCt Staatslening 1950. Volgens het officiële communiqué werd het bedrag van f 200 mln voltekend, terwijl met enkele grote inschrijvers werd overeengekomen het bedrag van hun inschrijvingen iets te reduceren. Men mag aannemen, dat van het totale inschrijvingsbedrag f 40 mln + het ongetwijfeld kleine bedrag van de reductie afkomstig was van de Rijksfondsen, zodat 80 pCt van de lening bij andere beleggers werd geplaatst.

	17 Febr. 1950	24 Febr. 1950
Aand. Indexcijfers.		
Algemeen	163,3	162,4
Industrie	225,9	225,4
Scheepvaart	155,1	155,2
Banken	135,9	134,2
Indonesische aandelen	66,7	65,8
Aandelen.		
A.K.U.	179 $\frac{1}{2}$	179 $\frac{1}{2}$
Philips	229 $\frac{1}{2}$	231 $\frac{1}{2}$
Unilever	232 $\frac{1}{2}$	227
H.A.L.	159 $\frac{1}{2}$	158 $\frac{1}{4}$
Amsterdam Rubber	148 $\frac{1}{2}$	146 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	156 $\frac{1}{2}$	153 $\frac{3}{4}$
Kon. Petroleum	294 $\frac{1}{2}$	293 $\frac{1}{4}$
Staatsobligaties.		
$2\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	81 $\frac{5}{16}$	81 $\frac{1}{8}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{11}{16}$	98 $\frac{1}{2}$
3 pCt Invest.certif.	99 $\frac{1}{16}$	99 $\frac{1}{8}$
3 pCt Dollarlening	98 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{3}{8}$

STATISTIEKEN.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
26 Jan. 1950	23.198	22.650	352	17.764
2 Febr. 1950	23.164	22.620	364	17.855
9 Febr. 1950	23.124	22.584	333	17.656

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
26 Jan. 1950	22.918	18.366	539	16.420
2 Febr. 1950	22.911	18.647	637	16.532
9 Febr. 1950	22.929	18.063	366	16.265

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitennl. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.690,7	1.163,7
31 Jan. 1950	6.254,5	269,4	93,8	39,7	4.264,6	2.016,9
7 Febr. 1950	6.244,8	267,6	93,4	39,7	4.170,4	2.098,0
15 Febr. 1950	6.233,9	263,5	91,5	41,7	4.107,9	2.142,4

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 27 Februari 1950.

Activa.

Wissels, promessen en schuldvriev in disconto	Hoofdbank f 3.600.000,— ¹⁾ Bijbank „ Agentsch. „ 500,—	f 3.600.500,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldvriev, door de Bank gekocht (art 15, onder 4 ^e , van de Bankwet 1948)	„	—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„	1.600.000.000,—
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 164.915.734,29 ¹⁾ Bijbank „ 877.110,72 Agentsch. „ 8.249.751,54	f 174.042.596,55
Op effecten enz.	„ 173.079.836,32 ¹⁾	—
Op goederen en celen	„ 962.760,23	f 174.042.596,55 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	„	—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 870.796.706,27	—
Zilveren munt enz.	„ 12.358.657,89	f 883.155.364,16
Papier op het buitenland	f 64.518.215,95	—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	„ 691.955.140,37	—
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 1.727.934,39	f 758.201.290,71
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„	362.312.936,22
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	„	120.687.191,35
Gebouwen en inventaris	„	2.000.000,—
Diverse rekeningen	„	306.470.918,11
		f 5.710.470.797,10

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 15.333.335,71
Bijzondere reserves	„ 61.674.999,18
Pensioenfonds	„ 22.691.954,79
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	„ 1.499.667,79
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	„ 67.900.915,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffe)	„ 3.006.641.555,—
Bankassigaties in omloop	„ 51.259,62
Rekening courant saldo: 's Rijks Schatkist	f 443.735.359,81
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	„ 714.232.718,54
Geblokkeerde saldo's	„ 1.921.880,79
Saldo's van banken in Nederland	„ 30.270.127,62
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„ 517.836.582,64
Andere vrije saldo's	„ 404.087.660,30
	f 2.112.084.329,70.
Crediteuren in vreemde geldsoort	„ 13.102.659,80
Diverse rekeningen	„ 389.490.120,51
	f 5.710.470.797,10

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN ¹⁾.

STAAT I.

Ontvangsten op niet-kohierbelastingen. Kalenderjaar 1949.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1949	Febr. 1949	Mrt 1949	April 1949	Mei 1949	Juni 1949	Juli 1949	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949	Totaal t/m ult. Dec. 1949	Raming jaar 1949
Loonbelasting	60,8	54,7	30,8	60,9	55,9	19,7	65,1	56,3	22,9	76,9	56,9	11,5	572,4	500,0
Dividendbelasting	2,3	4,9	2,6	3,2	2,9	4,2	14,0	3,3	7,4	1,5	1,9	1,7	49,9	40,0
Commissarissen bel.	0,6	0,6	0,2	0,7	0,4	0,2	1,2	0,9	0,2	0,7	0,5	0,2	6,5	4,0
Vereveningsheffing	22,5	21,6	11,0	22,1	21,5	6,8	24,9	23,3	6,7	27,8	22,4	5,2	215,8	200,0
Rechten op de invoer	26,0	23,7	27,9	23,8	27,2	27,2	26,0	30,0	28,1	24,3	28,8	27,1	319,5	235,0
Statistiekrecht	0,4	0,5	0,8	0,7	0,6	0,8	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9	1,0	8,7	7,0
Bijzond. wijnbelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	—	0,0	0,0	0,2
Accijns op zout	0,3	0,2	0,3	0,7	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,1	1,1	2,1	6,2	7,0
Accijns op gedistilleerd	7,9	7,2	9,1	8,8	7,8	8,3	7,9	7,8	7,9	8,3	10,4	10,9	102,3	70,0
Accijns op bier	1,8	0,5	1,0	0,7	1,4	1,7	1,9	1,7	1,6	0,9	1,1	1,2	15,4	21,0
Accijns op suiker	8,9	7,3	7,1	7,4	6,9	7,0	7,1	8,6	8,5	6,6	8,2	10,7	94,2	65,0
Accijns op tabak	16,1	13,5	18,1	16,8	16,1	16,7	17,1	19,9	24,7	20,5	24,3	21,7	225,7	170,0
Belast. op gouden en zilveren werken	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,7	0,9
Omzetbelasting	82,9	83,6	50,1	70,1	77,9	44,4	83,2	76,5	40,1	83,2	81,8	43,3	817,0	780,0
Rechten van zegel *)	1,0	1,9	1,6	1,4	1,6	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5	17,9	20,0
Rechten van registratie	2,9	2,4	2,6	3,5	4,0	2,3	2,8	2,5	2,6	2,6	2,7	3,3	34,1	30,0
Rechten van successie, enz.	2,7	4,9	6,0	5,8	5,9	6,0	5,6	5,5	6,9	5,6	12,3	7,0	76,1	65,0
Motorrijtuigenbelasting	4,6	2,3	2,8	8,1	4,2	3,3	3,0	3,2	2,9	3,0	2,7	2,8	40,8	35,0
Totalen	242,0	229,9	172,1	234,5	234,5	150,2	262,1	241,6	163,1	264,5	257,7	151,2	2.603,4	2.250,1
*) Hieronder begrepen zegelrecht nota's van makelaars en commissarissen in effecten	0,3	0,2	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	3,8	

STAAT II.

Ontvangsten op kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1949	Febr. 1949	Mrt 1949	April 1949	Mei 1949	Juni 1949	Juli 1949	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949	Totaal t/m ult. Dec. 1949
Inkomstenbelasting	93,0	94,4	110,8	94,3	117,3	107,4	93,5	75,5	65,9	59,2	47,9	37,9	996,8
Vermogensbelasting	6,5	6,3	5,6	6,3	9,6	7,5	6,2	4,7	4,6	3,9	2,3	2,0	65,5
Vennootschapsbelasting	32,2	20,1	22,0	22,8	24,5	25,3	17,1	13,4	25,2	33,2	27,6	54,4	317,7
Grondbelasting	5,7	3,9	3,1	2,8	5,7	8,3	10,7	12,7	12,0	9,1	8,3	7,8	90,3
Personele belasting	5,9	6,1	7,0	6,0	6,7	7,0	5,2	4,3	4,5	5,2	5,8	5,6	69,4
Ondernemingsbelasting	27,0	29,4	38,5	31,6	31,4	36,4	32,4	28,3	25,2	19,2	17,2	13,7	330,3
Totaal	170,3	160,3	187,1	163,9	195,2	192,0	165,1	138,9	137,3	129,8	109,0	121,4	1.870,0
Waarvan betaald met zekerheidstellingen	30,4	31,2	37,4	21,4	34,5	27,6	20,7	14,7	5,7	5,0	6,7	1,5	236,8

STAAT III.

Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1949.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1949	Febr. 1949	Mrt 1949	April 1949	Mei 1949	Juni 1949	Juli 1949	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949	Totaal t/m ult. Dec. 1949	Raming jaar 1949
Vermogensaanwasbelasting	39,4	43,1	46,1	35,1	65,6	29,1	22,3	21,6	14,6	11,7	12,4	9,0	350,1	400,0
Vermogensheffing ineens	29,8	29,4	34,0	26,2	25,3	17,7	12,7	9,6	8,1	8,0	7,4	5,6	213,6	300,0
Betaald als volgt ¹⁾ :														
uit zekerheidstellingen													98,4	
uit geblokkeerd tegoed en Grootboek 1946													207,2	
d.m.v. staatsobligaties en overige geconsolideerde staatsschuld met vrij geld													158,3	
													99,8	

¹⁾ In verband met de vele correcties, welke in de verschillende betalingswijzen zijn verwerkt, is een onderverdeling in maanden voor 1949 niet meer mogelijk. Zie ook tabel III A.

STAAT IIIa.

Ontvangsten op buitengewone middelen, gesplitst naar wijze van betaling in 1947, 1948 en 1949.

× f 1 mln

Benaming der middelen	1947	1948	1949	Totaal
Vermogensaanwasbelasting	98,9	1.296,5	350,1	1.745,5
Vermogensheffing ineens	0,1	752,6	213,6	966,3
Betaald als volgt ¹⁾ :				
uit zekerheidstellingen	16,8	513,1	98,4	628,3
uit geblokkeerd geld en inschrijving Grootboek 1946	55,0 ¹⁾	810,8 ¹⁾	207,2	1.073,0
uit overige geconsolideerde staatsschuld	1,6	345,6 ¹⁾	158,3	505,5
met vrij geld	25,6 ¹⁾	379,6 ¹⁾	99,8	505,0

¹⁾ Gecorrigeerde gegevens.

¹⁾ Deze statistiek sluit aan bij die, opgenomen in „E.-S.B.” van 30 Nov. 1949, blz. 961. Tengevolge van afrondingen behoeven de totalen niet met de som der posten overeen te stemmen.

STAAT IV.

Aanslagregeling der kohierbelastingen en buitengewone heffingen ¹⁾.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1949 opgelegde aanslagen per 31 Dec. 1948	In Jan. t/m Dec. '49 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1948/1949	In Jan. t/m Dec. '49 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1949/1950	Totaal ontvangen in Jan. t/m Dec. 1949 op alle opgelegde aanslagen	Nog te ontvangen op alle opgelegde aanslagen per ult. Dec. 1949
	1	2	3	4	5
Inkomstenbelasting	951,6	574,7	19,9	966,8	549,4
Vermogensbelasting	54,8	39,0	0,7	65,5	29,0
Vennootschapsbelasting	104,3	— 18,0	375,1	317,7	143,6
Grondbelasting ²⁾	14,7	3,8	88,7	90,3	17,0
Personele belasting ³⁾	29,1	29,8	40,2	69,4	29,7
Ondernemingsbelasting ³⁾	280,7	186,3	78,0	330,3	214,7
Totaal	1.435,2	815,6	602,6	1.870,0	983,3
Vermogensbelasting + vermogensheffing in-eens	906		43 ³⁾	564	385

¹⁾ Bij deze tabel geldt: kolom 1 + 2 + 3 — 4 = 5.²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.³⁾ Bij de buitengewone middelen komt geen boekings-tijdvak voor.

STAAT V.

Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Raming jaar 1948	Opgelegd t/m ult. Dec. '49 boekings-tijdvak 1948/'49	Raming jaar 1949	Opgelegd t/m ult. Dec. '49 boekings-tijdvak 1949/'50
Inkomstenbelasting	680	812,2	700	19,9
Vermogensbelasting	50	65,7	55	0,7
Vennootschapsbelasting	110	367,8	175	375,1
Grondbelasting ¹⁾	26	26,8	30	27,0
Personele belasting ¹⁾	23	21,1	24	13,5
Ondernemingsbelasting ¹⁾	48	137,5	55	32,3
Totaal	937	1.431,0	1.039	468,5

¹⁾ Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT VI.

Kalenderjaar 1949.

Zekerheidstellingen.

× f 1 mln

t/m Dec.	Geïnd gedurende de periode	Geïnd t/m einde van de periode	Nog te innen per einde v. d. per.	Afgeschreven gedurende de per.	Totaal geïnd + nog in te vorderen t/m einde v. de periode	Totaal afgeschreven t/m einde v. de periode
1945	—	600	576	—	1.176	15
1946	953	1.553	729	112	2.282	127
1947	316	1.869	525	403	2.394	530
1948	99	1.968	320	1.076	2.288	1.606
Jan. 1949	2	1.970	305	37	2.275	1.643
Febr. 1949	—	1.970	295	40	2.265	1.683
Mrt 1949	— 2	1.968	283	46	2.251	1.729
April 1949	— 5	1.963	270	27	2.233	1.756
Mei 1949	— 3	1.960	254	75	2.214	1.831
Juni 1949	— 10	1.950	229	34	2.179	1.865
Juli 1949	— 12	1.938	182	28	2.120	1.893
Aug. 1949	— 19	1.919	124	23	2.043	1.916
Sept. 1949	— 39 ¹⁾	1.958	110	7	2.068	1.923
Oct. 1949	— 3	1.955	98	8	2.053	1.931
Nov. 1949	—	1.955	79	8	2.034	1.939
Dec. 1949	— 1	1.954	75	2	2.029	1.941

¹⁾ De stijging is een gevolg van de omstandigheid, dat thans een bedrag van f 46,5 mln, zijnde indertijd in Londen geïnde voorschotten op vennootschapsbelasting, in de gestorte zekerheidstellingen is opgenomen. In de afboekingen waren de afschrijvingen op genoemde voorschotten wel begrepen.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

Staat I en II.

Deze staten vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).

Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe één maal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Een gedeelte van de ontvangsten op kohierbelastingen (Staat II) werd voldaan door afboeking op zekerheidstellingen.

Staat III en III a.

Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie), terwijl bovendien de wijze van betaling is aangegeven.

Staat IV.

Uit deze staat kan worden afgelezen hoe ver de belastingdienst is gevorderd met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De beide kolommen 2 en 3 betreffen door de belastingdienst in 1949 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteuren-administratie).

Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1948 behoort normaliter in boekings-tijdvak 1948/49 te worden opgenomen; een — uiteraard voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1949 in het boekings-tijdvak 1949/50.

Staat V.

Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatste ook niet in de raming zijn opgenomen.

Staat VI.

Dit zijn bedragen, die, vrijwillig of verplicht, door belastingplichtigen bij de ontvangers der belastingen zijn gedeponereerd. Zij dienen als vooruitbetaling op nog niet opgelegde aanslagen in bestaande belastingen, vermogensaanwasbelasting en vermogensheffing (zie ook staat II, III en III a).

De staat vermeldt zowel de opgelegde zekerheidstellingen als de betalingen daarop en voorts de afschrijvingen, die op de zekerheidstellingen wegens de opgelegde aanslagen plaatsvonden.

DE DUITSE PRODUCTIE VAN VERVOERMIDDELEN ¹⁾.

Soort	1947		1948		1949	
	aantallen	aantallen	in pCt van 1947	aantallen	in pCt van 1947	
Rijwielen	308.000	912.000	296	1.471.150	478	
Motorrijwielen	1.900	13.973	735	82.844	4.360	
Rijwielen met motor	930	11.275	1.212	63.525	6.831	
Hulpmotoren voor rijwielen	1.302	10.282	790	21.050	1.617	
Personenauto's	9.541	29.942	314	103.997	1.090	
Vrachtauto's	13.192	28.835	219	54.732	415	
Autobussen	411	949	231	2.801	682	
Tramotoren	199	1.568	788	1.986	998	

¹⁾ Bewerkt naar gegevens uit de „Neue Zürcher Zeitung“.

Beschikbare krachten

DIRECTIE-SECRETARIS

Ben: 27 jr., representatief en v. z. goeden huize. Spreek en schrijf vloeiend Frans, Duits en Engels. Ruime comm. ervaring, voll. op de hoogte met publiciteit en salespromotion. Bereisd en in het bezit van Rijbewijs A. Br. onder nr. ESB 1664, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

ENERGIEKE JONGEMAN

24 jaar, in bezit van diploma's Mulo A, Typen, Boekhouden, M.B.A., studerende voor S.P.D. en sterk geïnteresseerd in de accountancy, z.z.g.g. op Accountantskantoor, bij voorkeur omgeving Rotterdam.

Br. onder no. ESB 1665, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Cand. ec., pr. diploma Boekh., Eng. H.C., goede kennis mod. talen, 26 j., ongehuwd, energiek en repres.,

zoekt werkkring (opleiding)

in commerciële functie. Ook buitenland.

Br. onder no. ESB 1666, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Groothandel

DEZE WEEK:

ZWAKKE PLEKKEN OP DE OLIËN- EN VETMARKTEN

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Henripman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door de uitgevers

D'E ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 6 Maart a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

★

Contains most complete range of
British economic and financial statisti-
cs published in any weekly journal

★

World wide circulation

★

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33.40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eko-
nomie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26.— per jaar;
voor België/Luxemburg f 28.— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26.—, overige
landen f 28.— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.